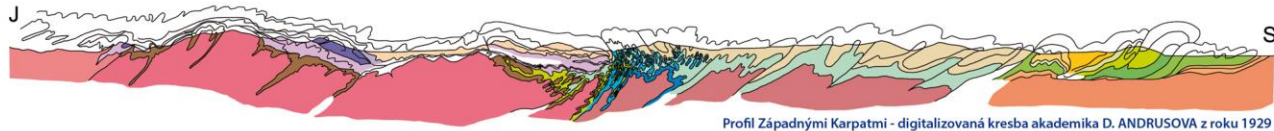

ŠTÁTNY GEOLOGICKÝ ÚSTAV DIONÝZA ŠTÚRA

Geológia pre
Slovensko
od roku
1940

Geologické zaujímavosti Maďarska

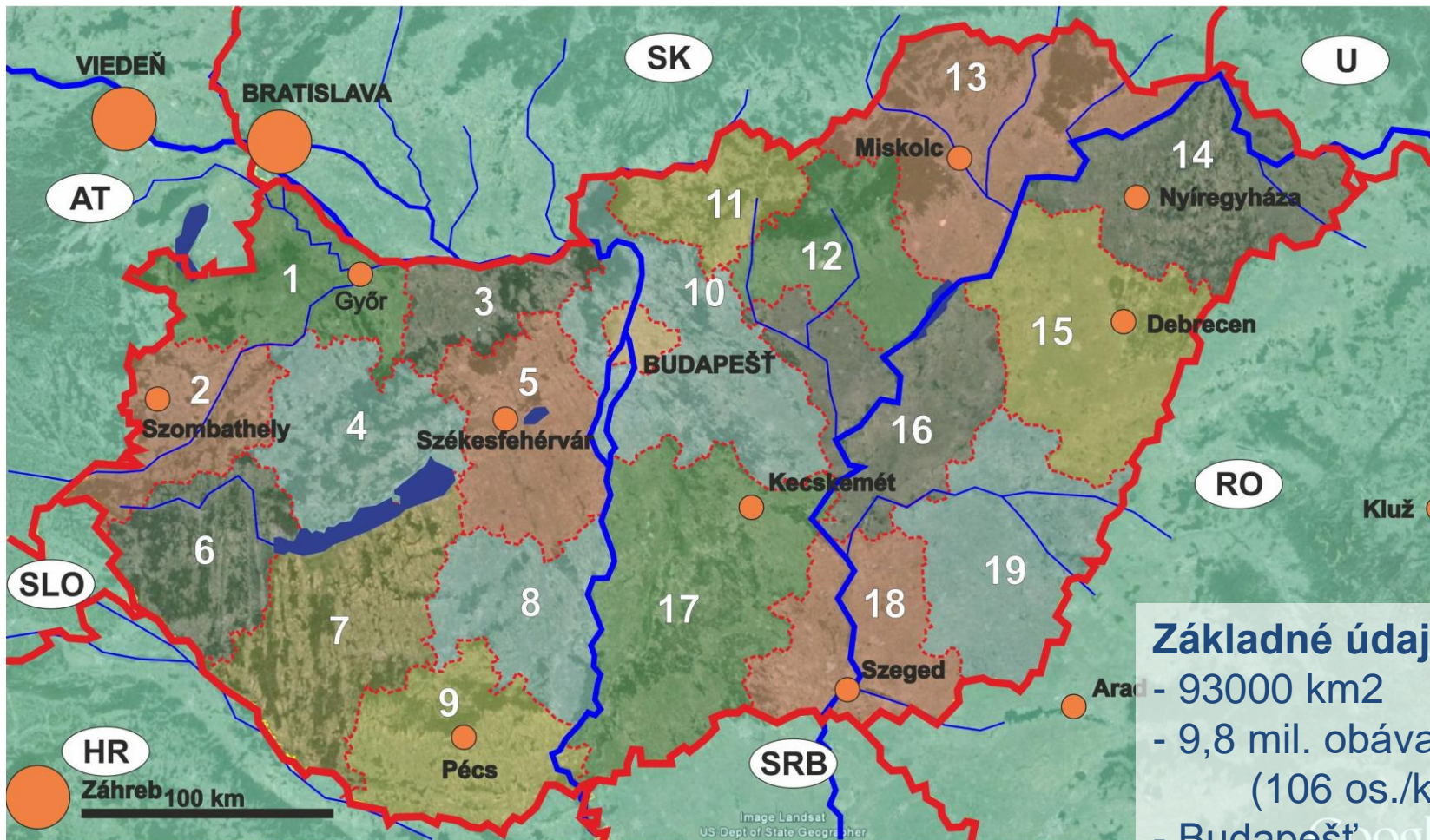
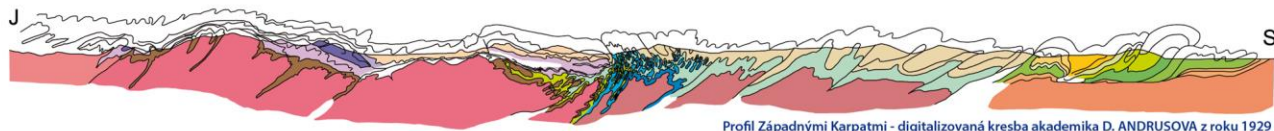
Mgr. Balázs Kronome, PhD.
Štátny geologický ústav Dionýza Štúra

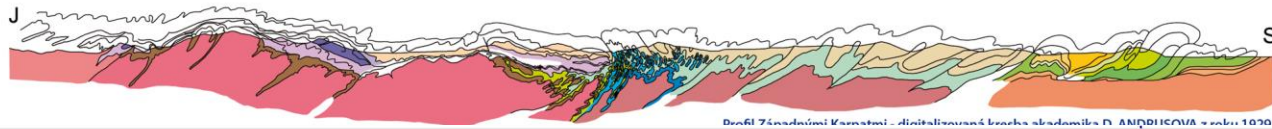

ŠTÁTNY GEOLOGICKÝ ÚSTAV DIONÝZA ŠTÚRA

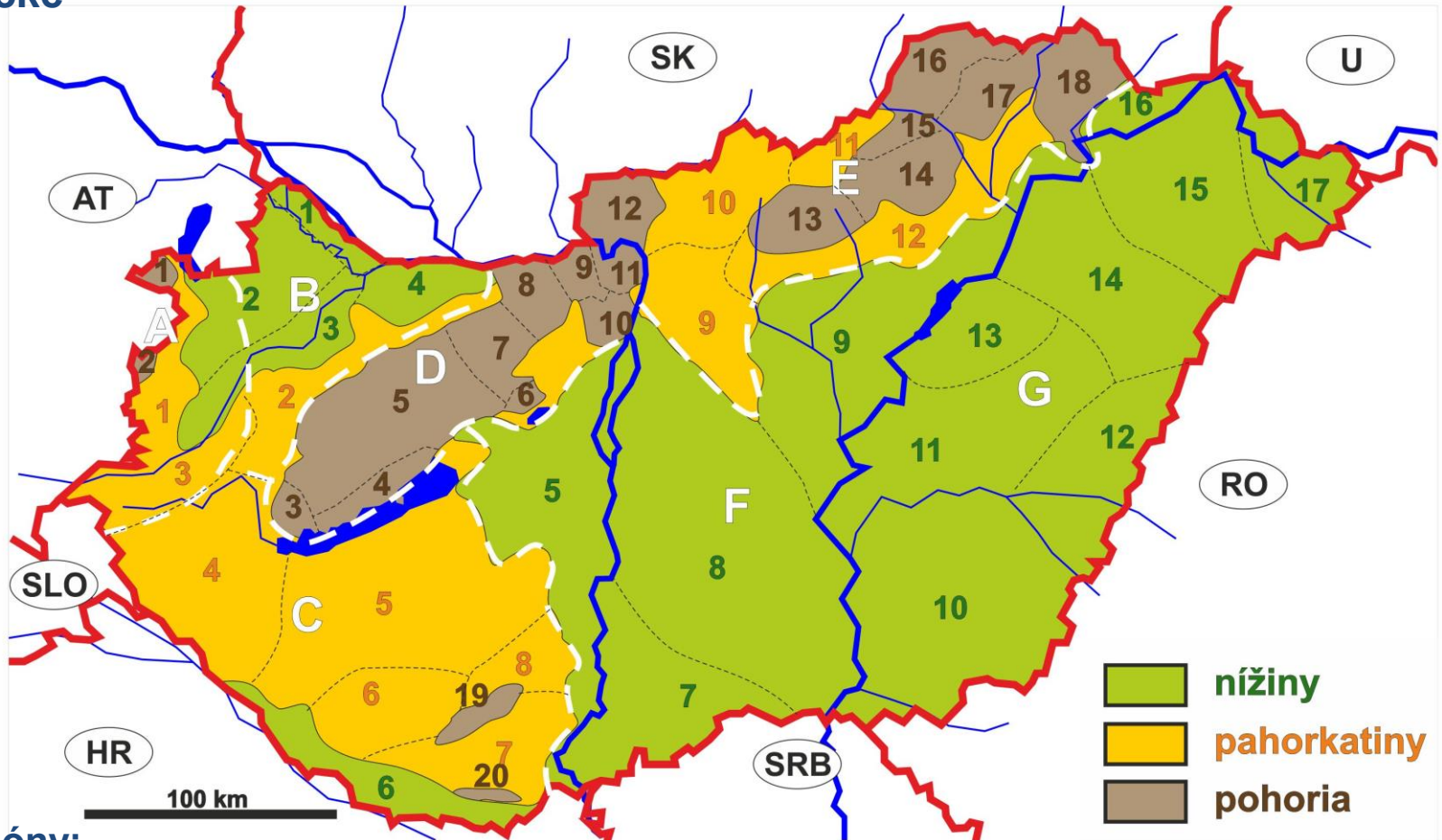
Geológia pre
Slovensko
od roku
1940

- Základné údaje:**
- 93000 km²
 - 9,8 mil. obyvateľov (106 os./km²)
 - Budapešť 1,7 / 2,5 mil. (3347 os./km²)

Morfologické členenie Maďarska

Hlavné regióny:

A – "Podalpie" (Alpokalja)

C – Juhoadunajská pahorkatina

E – Severné stredohorie

G – Tiszántúl ("za Tisou")

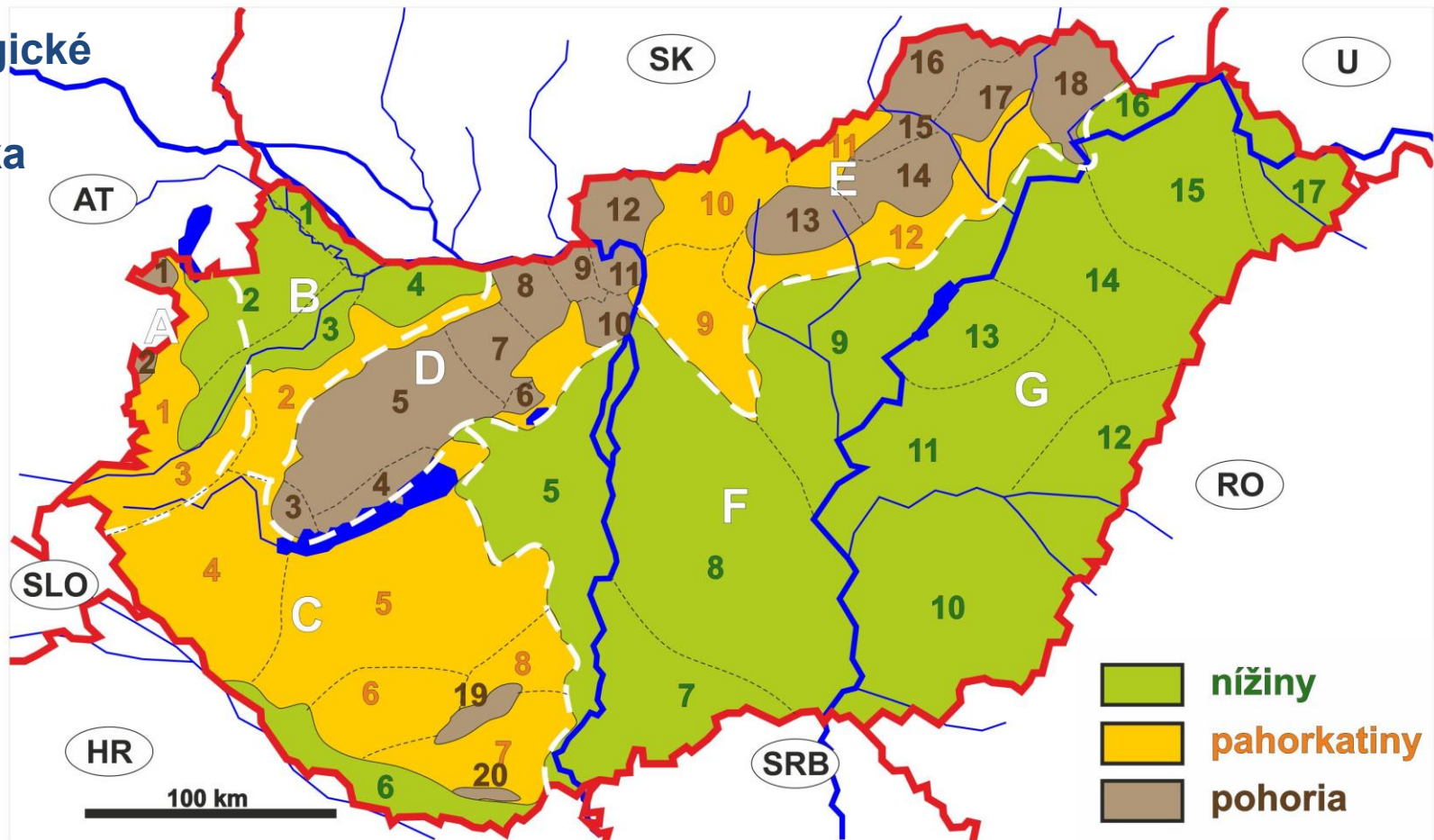
B – Malá uhorská nížina (Kisalföld)

D – Zadunajské stredohorie

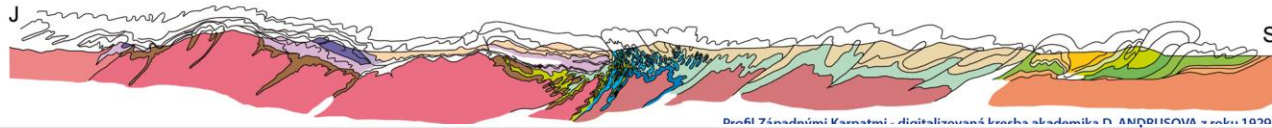
F – Duna-Tisza köze ("medzi Dunajom a Tisou")

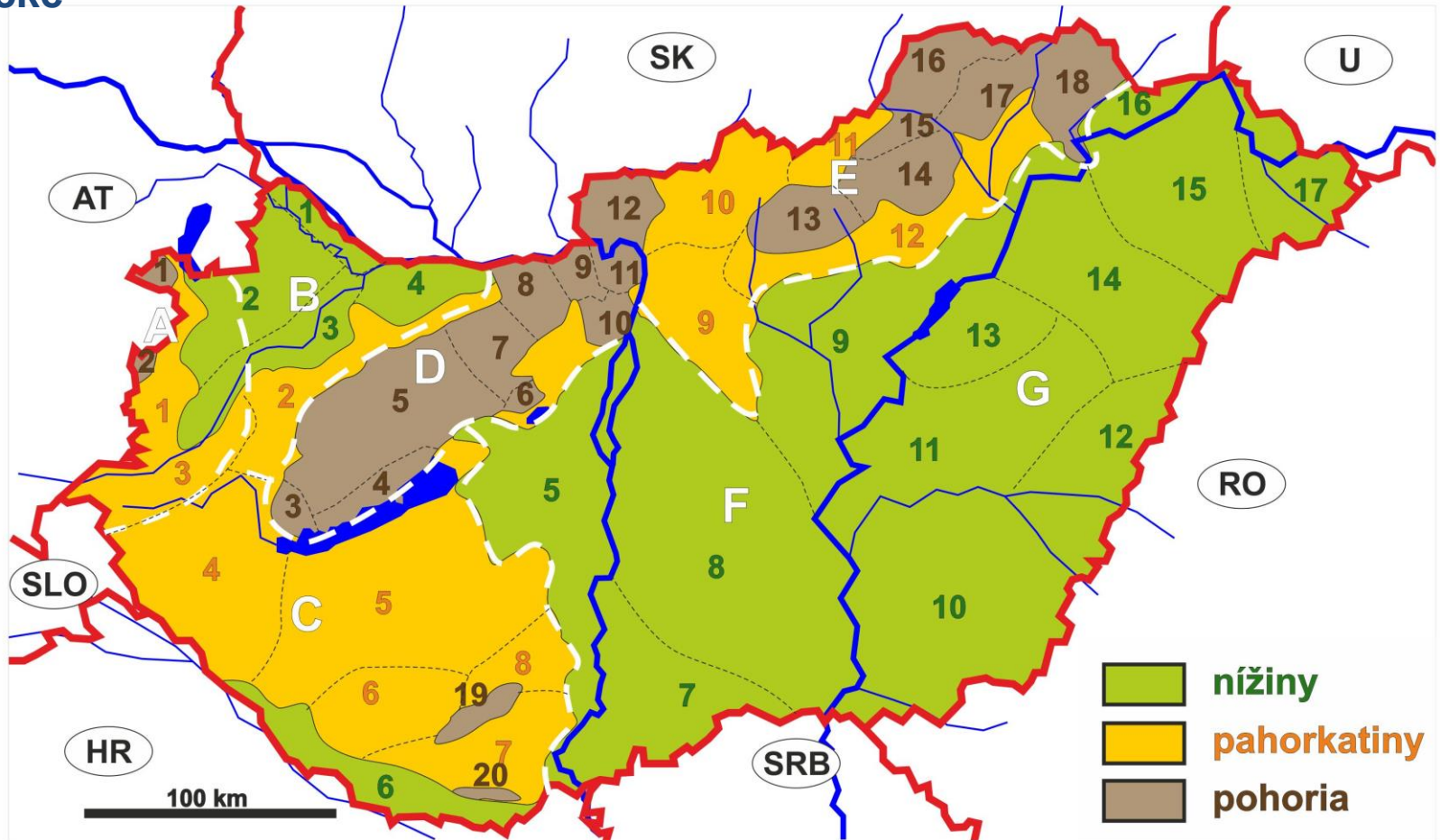
Morfologické členenie Maďarska

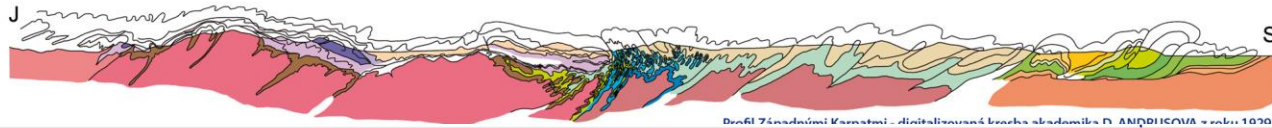
POHORIA (hnedé): 1 – sopronské poh., 2 – kőszegské poh., 3 – keszthelyské poh.
 4 – balatonská vysočina, 5 – Bakony, 6 – poh. Velence, 7 – poh. Vértes, 8 – poh. Gerecse
 9 – poh. Pilis, 10 – Budínske poh., 11 – Visegrádske poh., 12 – Börzsöny, 13 – Mátra
 14 – Bükk, 15 – Uppony, 16 – Aggtelecký kras, 17 – poh. Rudabánya a Szendrő
 18 – Zemplénsko-tokajské poh.

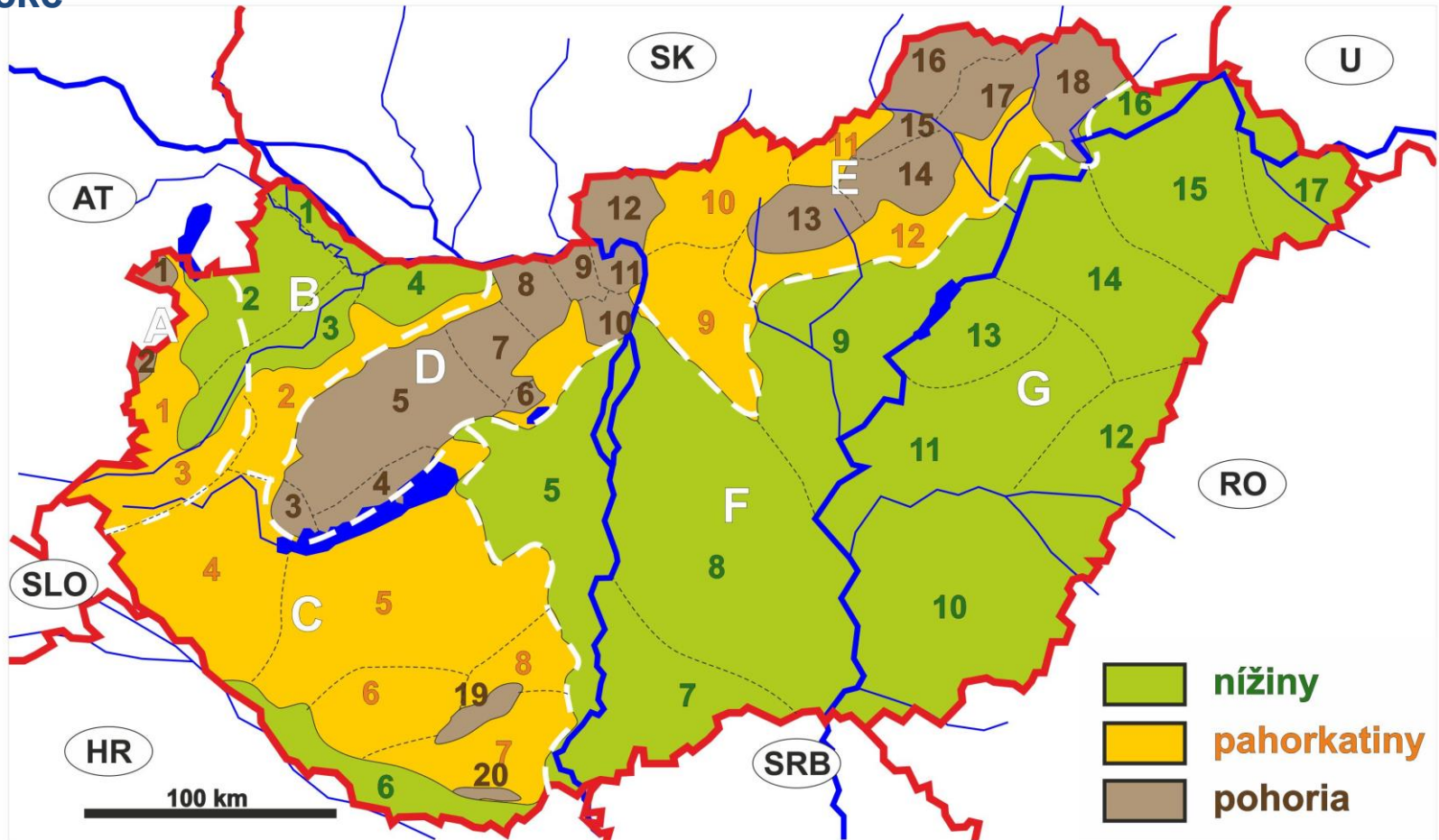
Morfologické členenie Maďarska

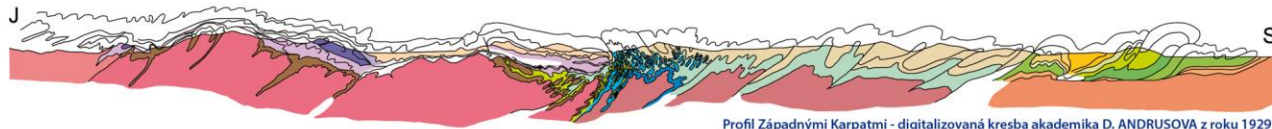
PAHORKATINY (oranžové): 1 – Órség, 2 – Bakonyalja, 3 – Kemeneshát, 4 – Zalajská pah., 5 – Somogyská pah., 6 – Zselic, 7 – Baranyská pah., 8 – Völgység, 9 – pah. Gödöllő, 10 – Cserhát, 11 – Borsodská pah., 12 – Mátraalja a Bükkalja

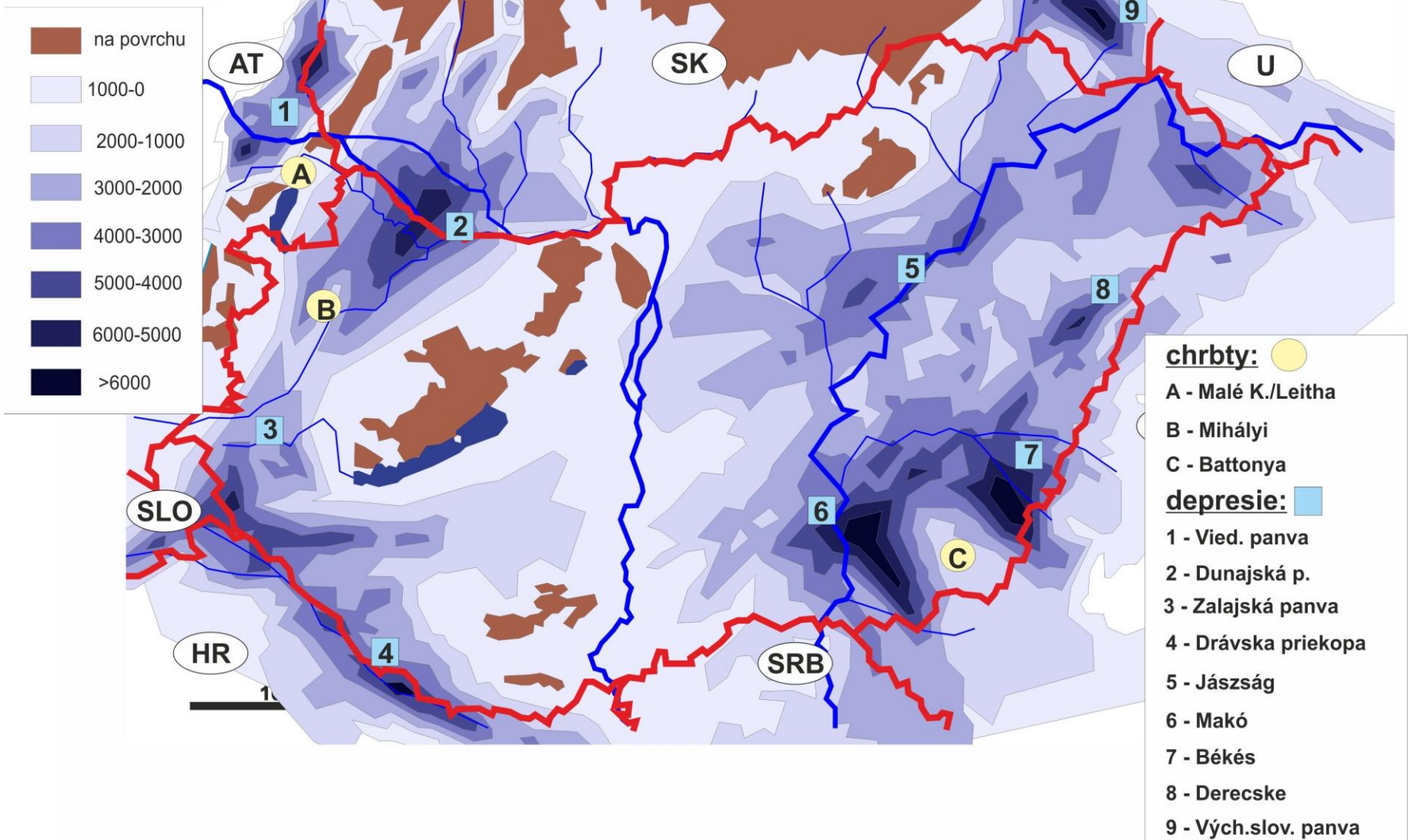
Morfologické členenie Maďarska

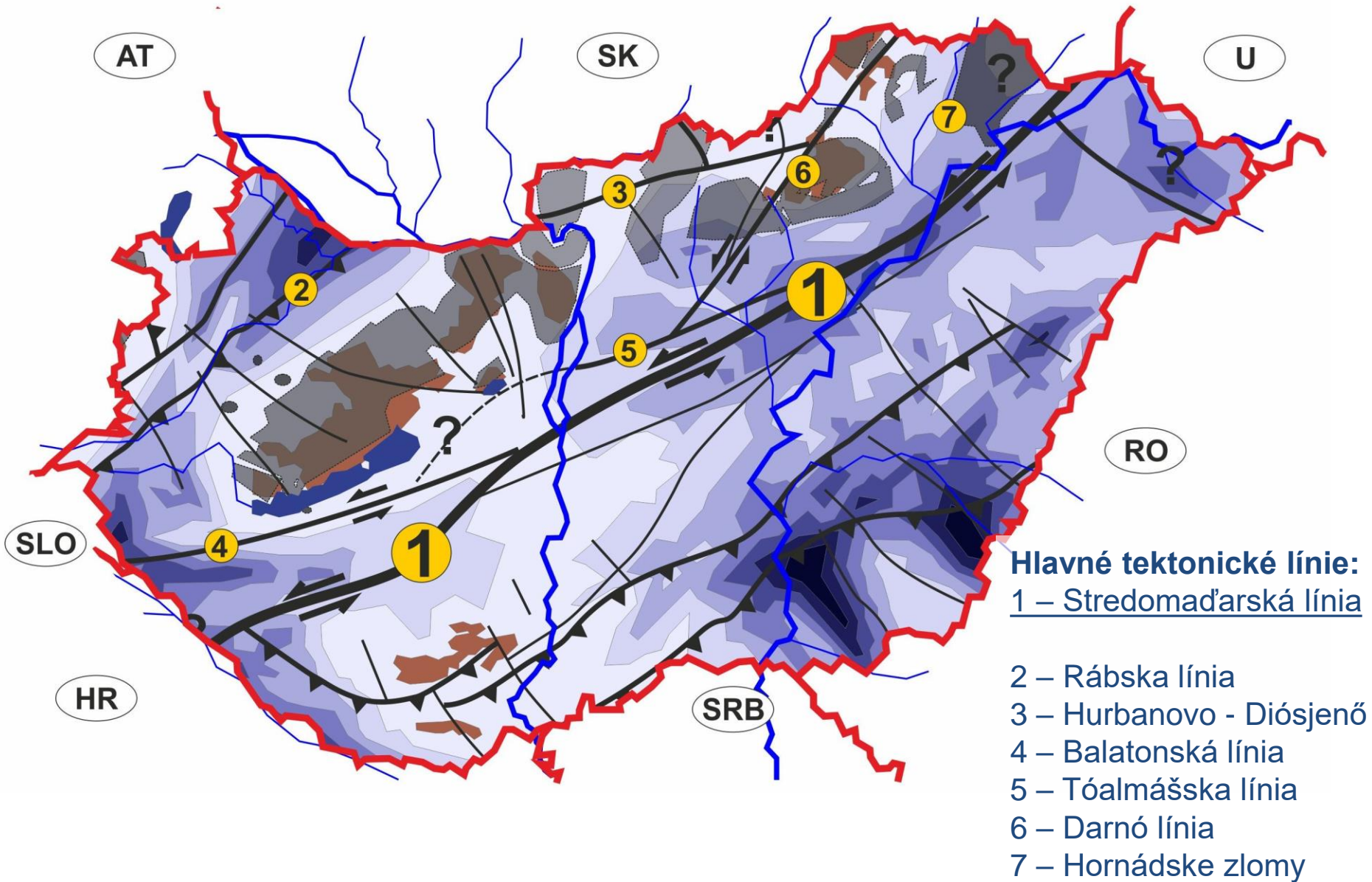
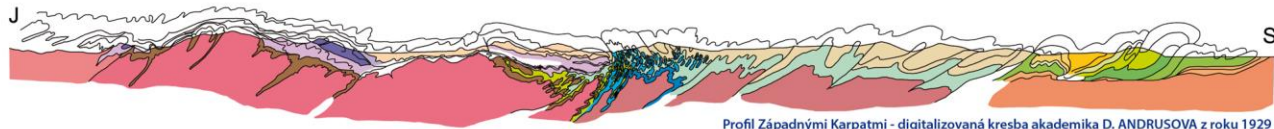

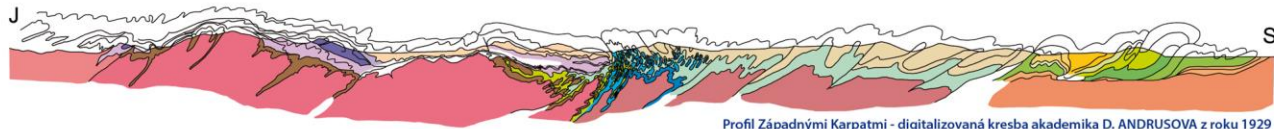
ROVINY (zelené): 1 – Szigetköz, 2 – Hanság a Rábaköz, 3 – údolie Marcalu, 4 – Győrsko-komáromská rovina, 5 – Mezőföld, 6 – úd. Drávy, 7 – Bácska, 8 – Kiskunság, 9 – Jászság, 10 – Viharsarok, 11 – Nagykunság, 12 – Bihar, 13 – Hortobágy, 14 – Hajdúság, 15 – Nyírség, 16 – Bodrogek, 17 – Szatmárska rovina

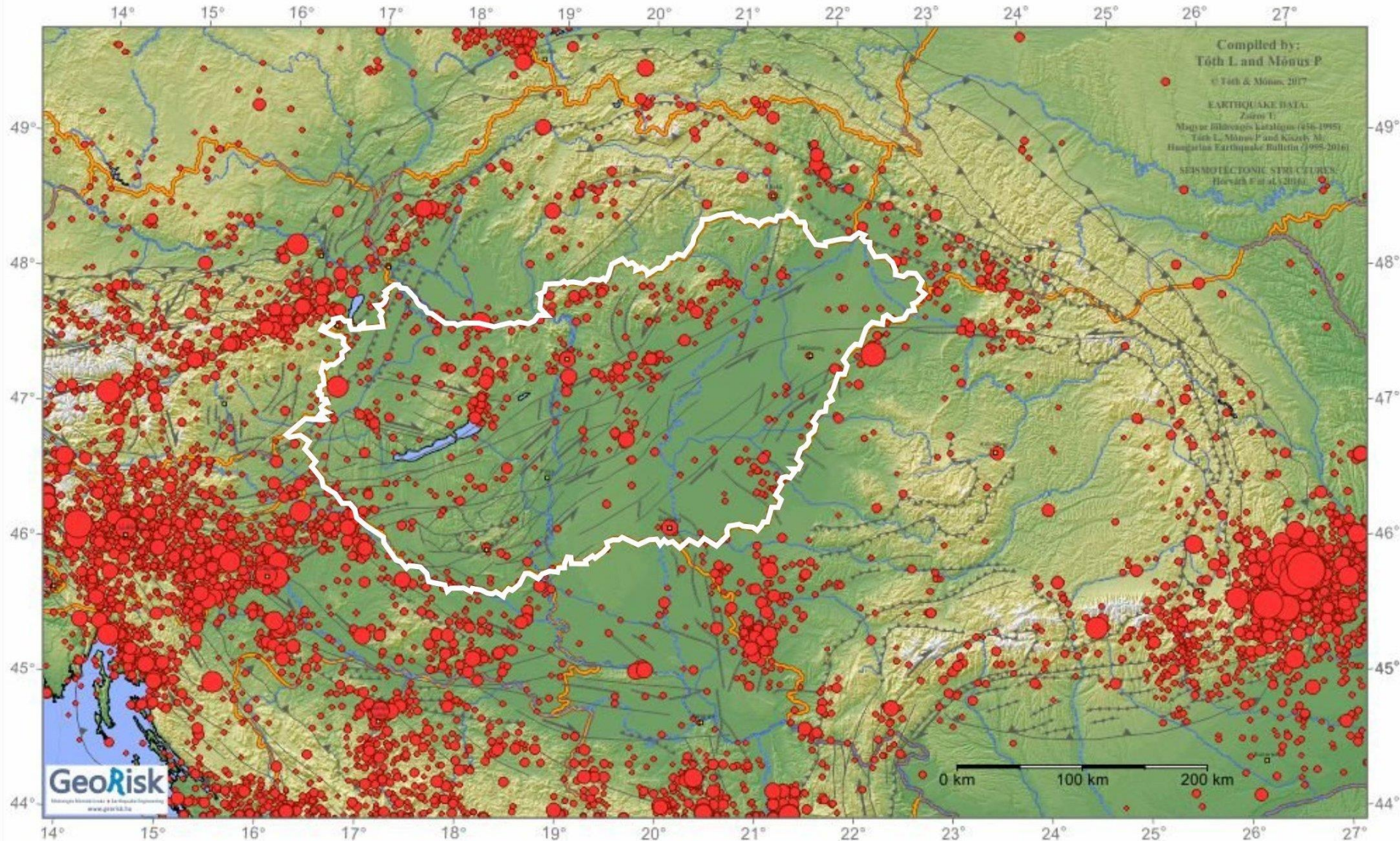
Predneogénne podložie

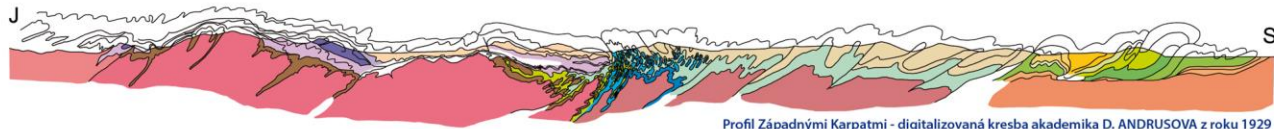

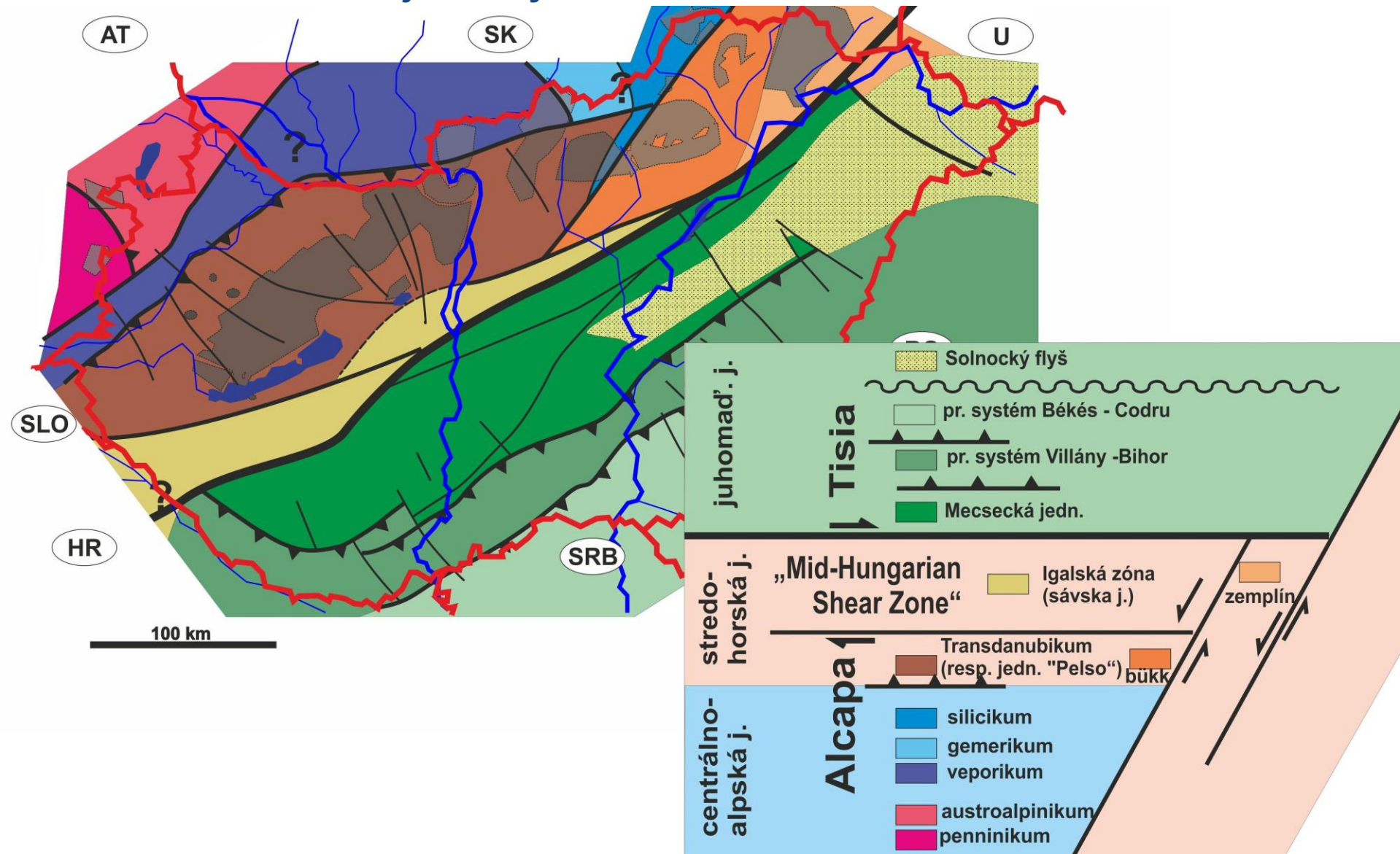

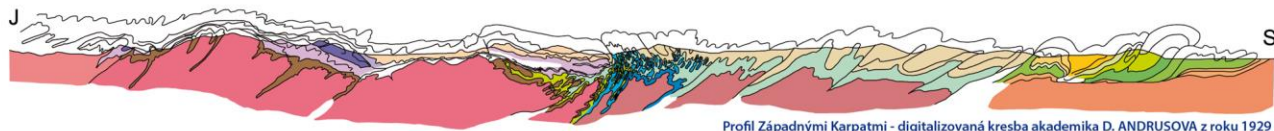
Zemetrasenia medzi rokmi 456-2016

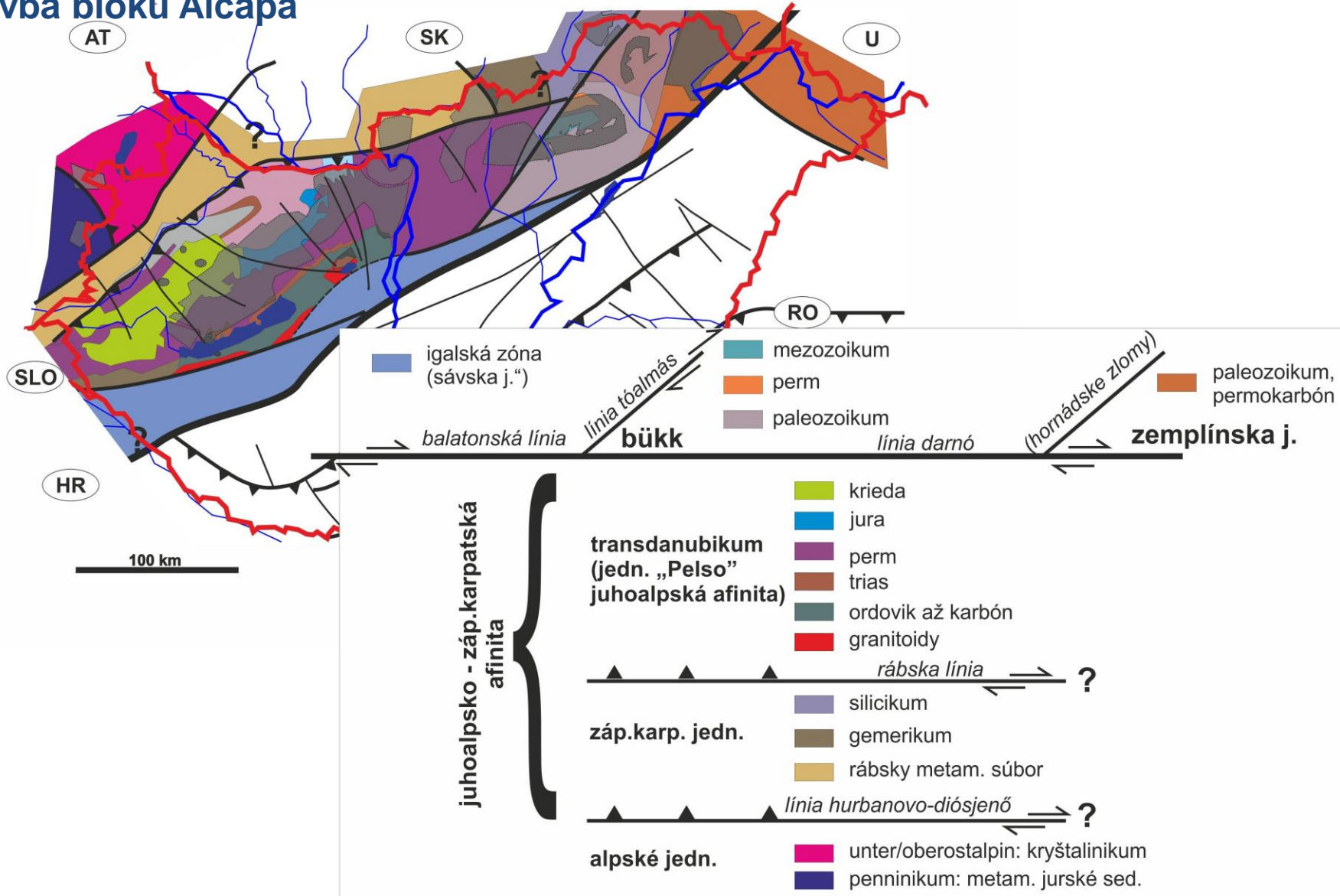

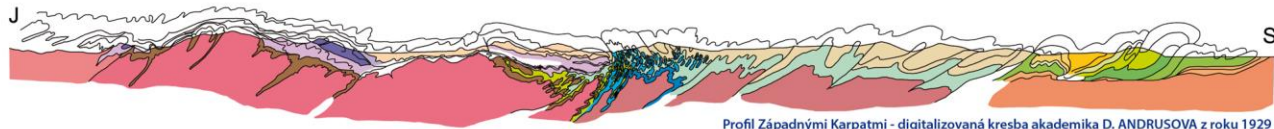
Hlavné tektonické jednotky

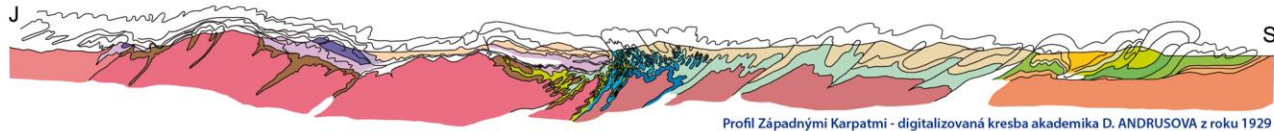
Stavba bloku Alcapa

Sopronské pohorie kryštalické horniny (ruly, svory atď.) tzv. "unterostalpínskych" príkrovov Álp

Sopronské pohorie

silne premenené kryštálické horniny (ruly, svory atď.) tzv. "unterostalpínskych" príkrovov Álp

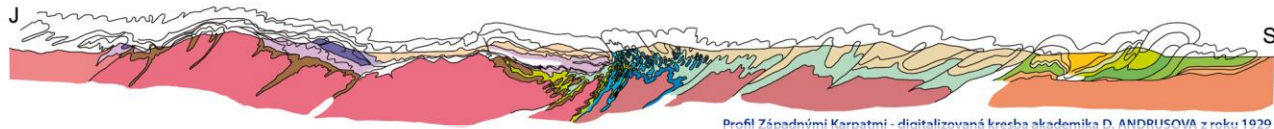

HOM

mastenec - kozmetická surovina (púdre) a plnivo pri výrobe kriedového papiera

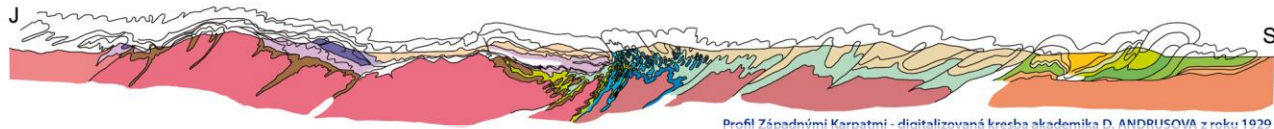
granátický svor - typická hornina Sopronského pohoria

Kőszegské pohorie metamorfované jurské zlepence, pieskovce a bridlice

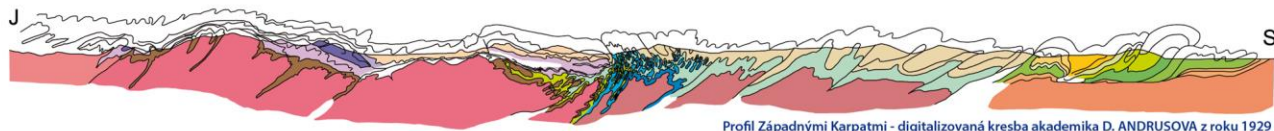
Tzv. "Klobúková skala" - praveké kultické miesto

Kőszegské pohorie metamorfované jurské zlepence, pieskovce a bridlice

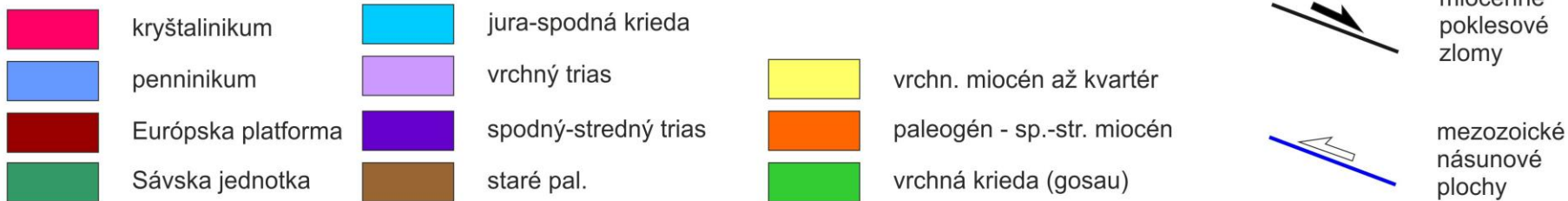
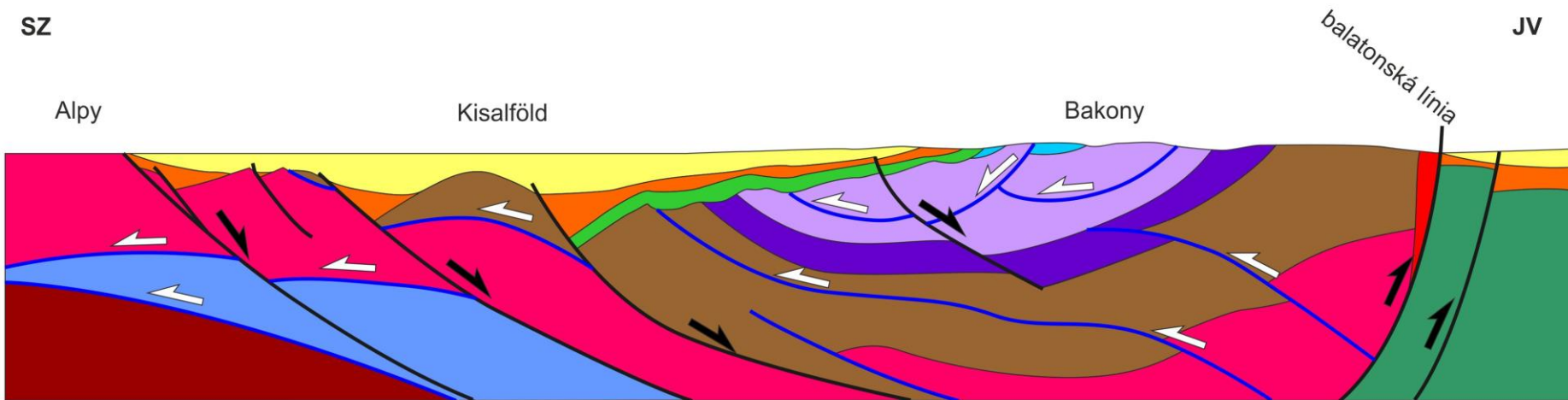

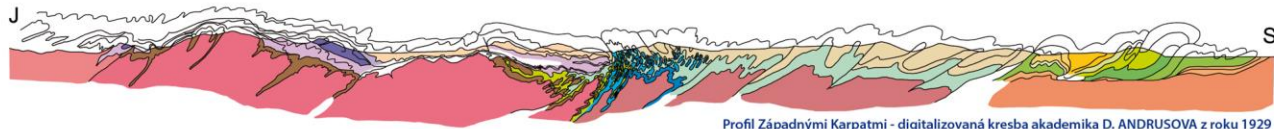
Bralá premenených zlepenčov, kremencov a kremitých bridlíc

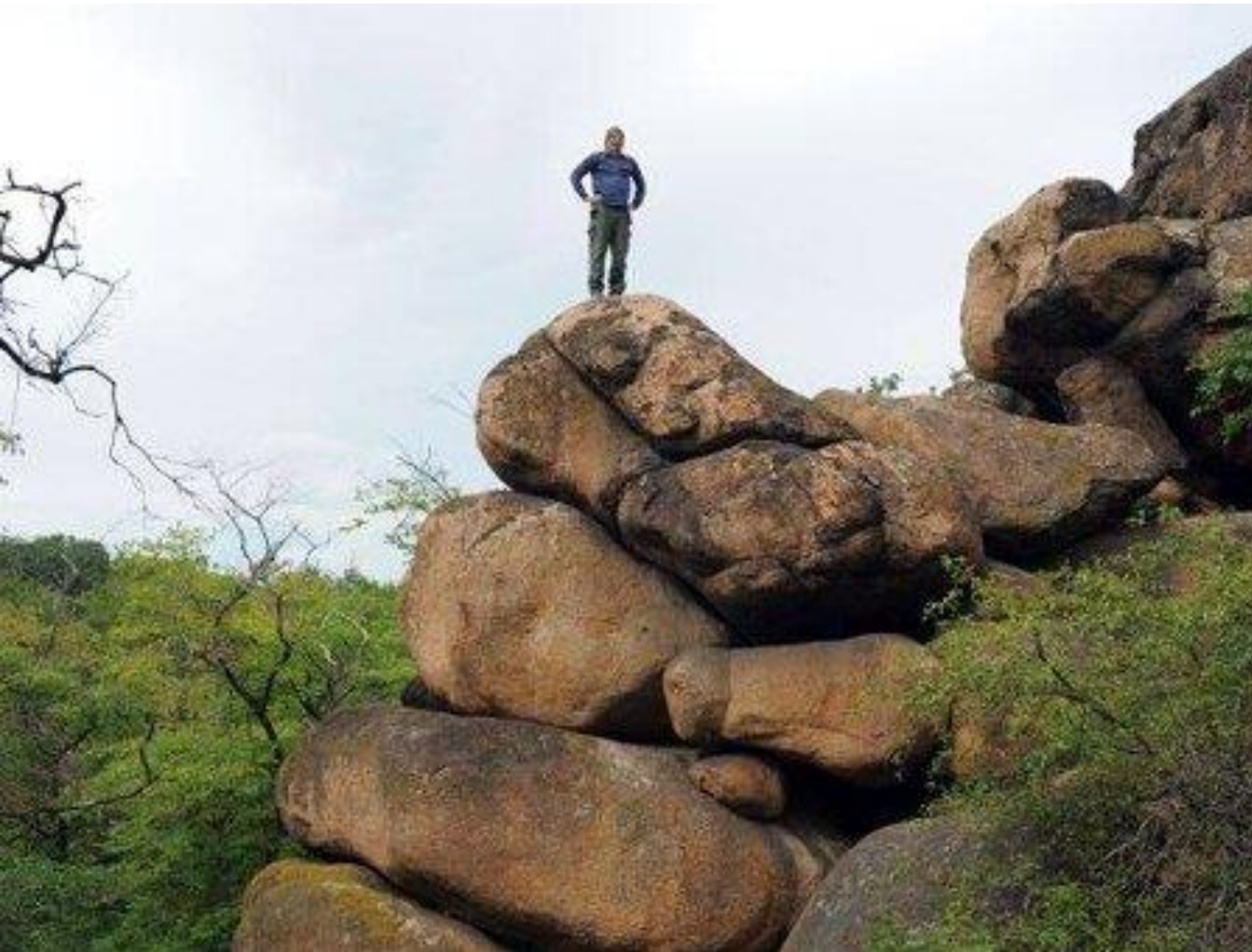
Zadunajské stredohorie

predkenozoický sled od ordoviku (najstarší známy vek 472 Ma.), na povrchu hlavne mezozoikum

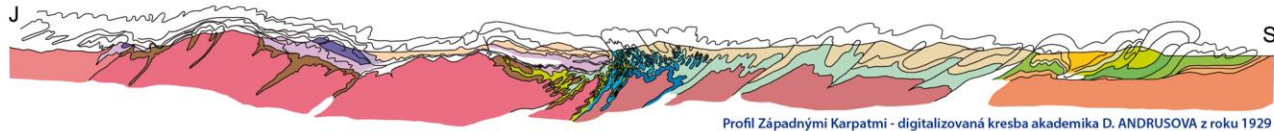

Zadunajské stredohorie

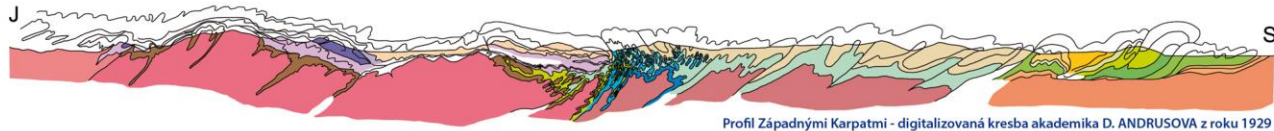
Tzv. "vrecia vlny" -
skalné útvary
vytvárané
zvetrávaním
karbónskych (359-
299 Ma) žúl v
pohoríčku Velence
pri rovnomennom
jazere

Zadunajské stredohorie

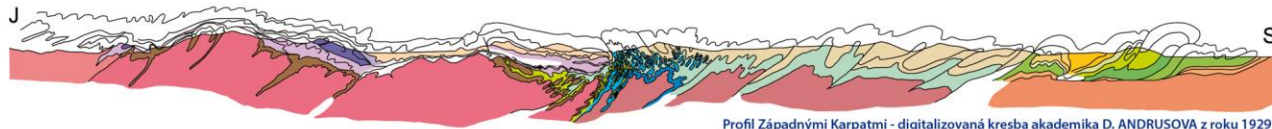
Románsky kostolík v obci Felsőörs (neďaleko Balatonfüredu) postavený z permského (299-251 Ma) červeného pieskovca - obľúbeného stavebného materiálu od staroveku dodnes; svetlejšie kvádre sú triasové vápence

Zadunajské stredohorie trias (251-199 Ma): typické sú plytkomorské karbonáty miestami s bohatou faunou, prejavmi vulkanizmu s relatívne veľkým podielom dolomitov v strednom triase. Koncom triasu sa územie začína dvíhať

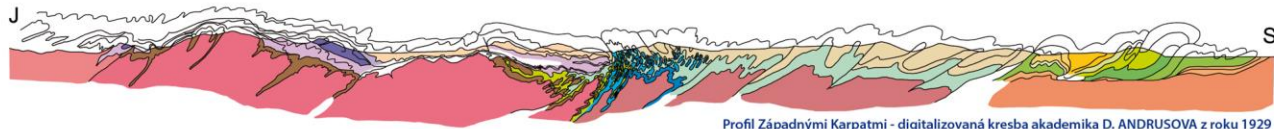
Typická
bakonyská
panorama

Zadunajské stredohorie

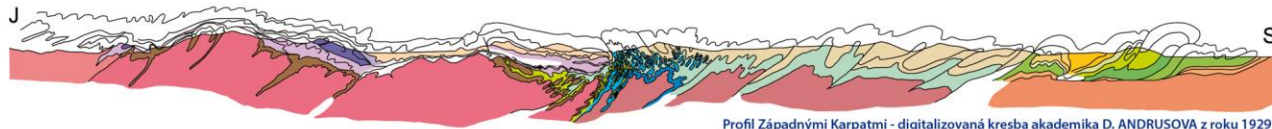
Bralá vrchnotriasových dolomitov v Budapešti

Zadunajské stredohorie

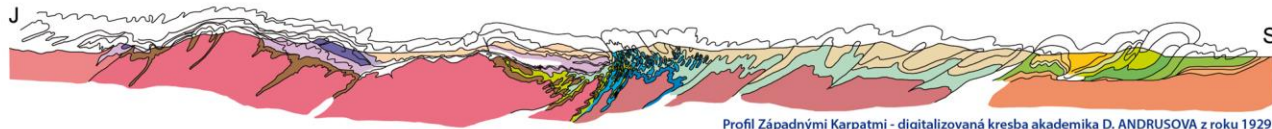
Tatabánya, mesto na rozhraní pohorí Vértes a Gerecse; vrchnotriasové tzv. „dachsteinské“ vápence s ikonickou obrovskou sochou Turulu

Zadunajské stredohorie

Tatabánya, jaskyňa Selim v dachsteinských vápencoch

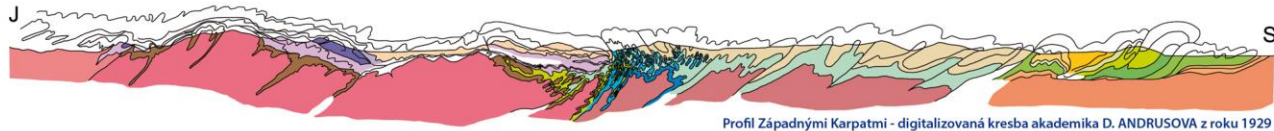
Zadunajské stredohorie

Triasový amonit *Hungarites* z
Balatonfüredu

Lebka a rekonštrukcia triasového plaza
Placochelys placodonta z Veszprému

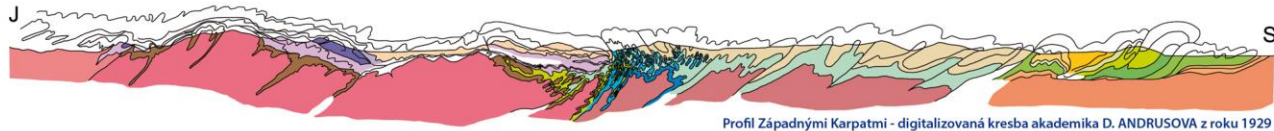

Zadunajské stredohorie

jura (199-145 Ma): po pokračujúcom splytčovaní sa dno panvy rozláme - niektoré bloky poklesnú (hlbokomorské sedimenty), iné vyzdvihnú (plytkomorské sedimenty až vynorenie)

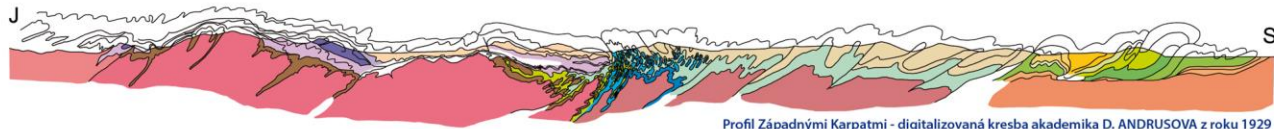
Tata, kopec Kalvária (poh. Gerecse): sprístupnený upravený geologický profil mezozoika, od vrchného triasu cez juru až po spodnú kriedu

Zadunajské stredohorie

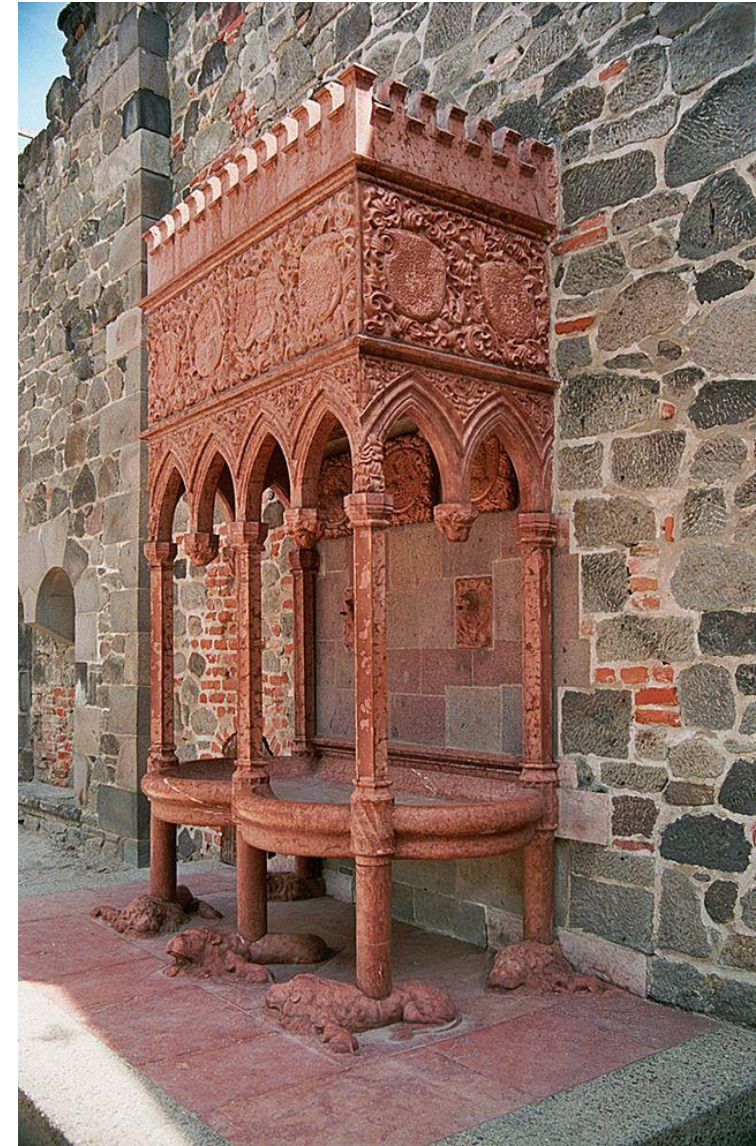
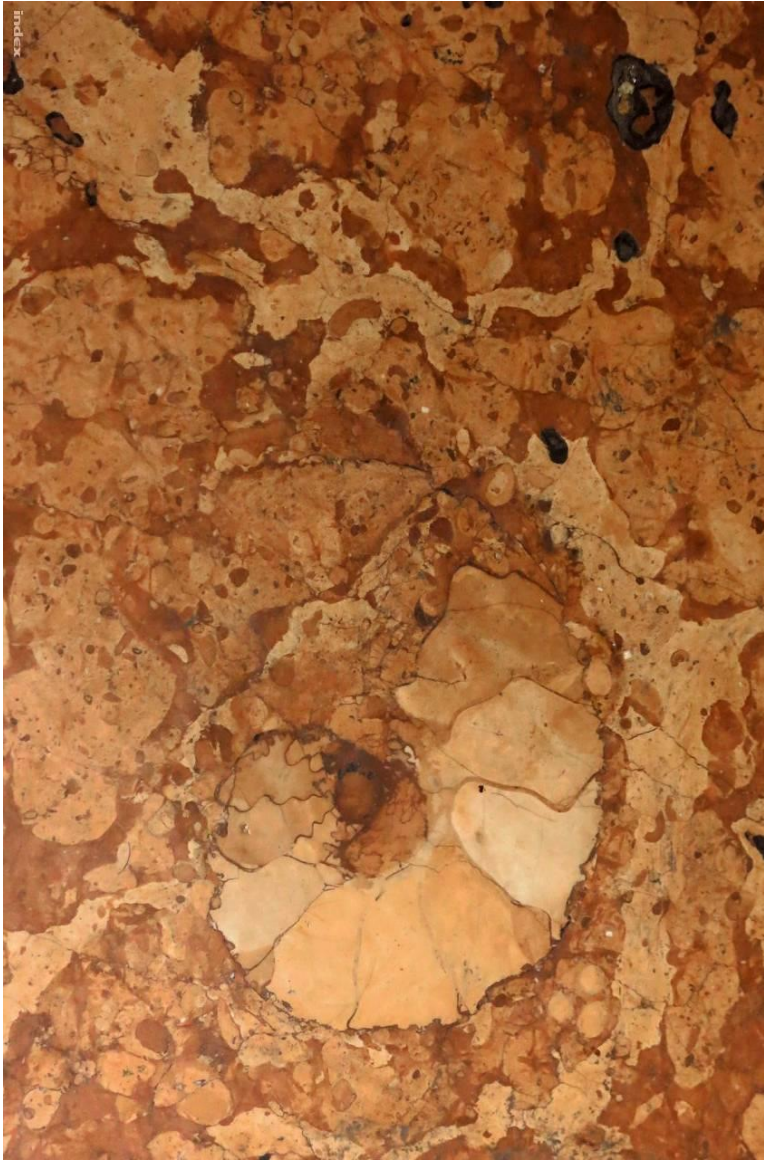

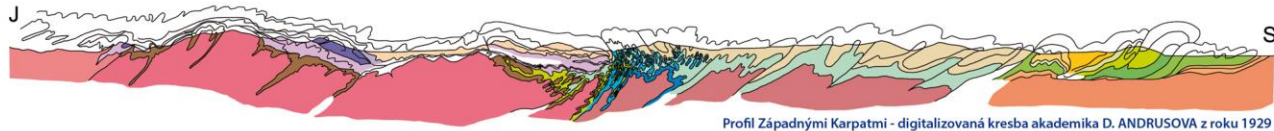
Bakony, Csárda-hegy: skrasovatené spodnojurské vápence vyplnené mangánovým kalom ešte stále v spodnej jure - ručná ťažba mangánovej rudy odhalila reliéf jurského paleokrasu

Zadunajské stredohorie

Červený
amontový
vápenec zo
spodnej jury
Gerecse,
oblíbený
dekoračný aj
stavebný
kameň od
rímskych čias;
vpravo tzv.
levová studňa z
paláca Mateja
Korvína vo
Visegráde

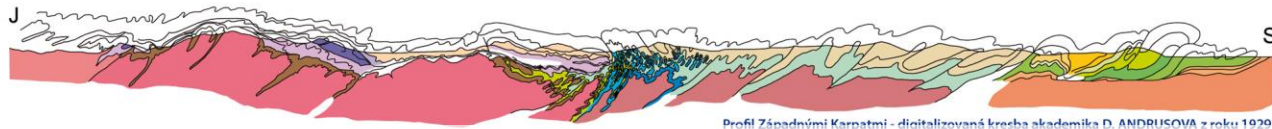

Zadunajské stredohorie

krieda (145-95 Ma): časté hiáty, veľmi plytkovodné až lagunárne a rífové vápence, slieňovce a pieskovce, vo vyššej kriede skrasovatenie starších vápencov, dokonca prvé bauxity a uhlie

Hrad v Sümege (neďaleko záp. konca Balatonu), postavený na kopci z kriedových vápencov

Zadunajské stredohorie

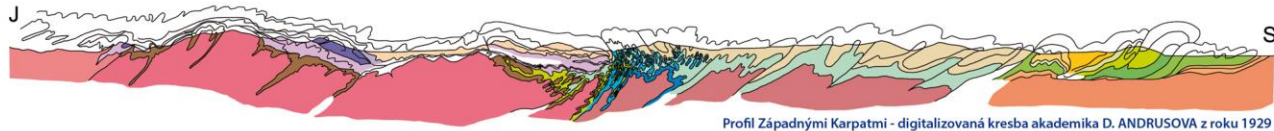
krieda (145-95 Ma): časté hiáty, veľmi plytkovodné až lagunárne a rífové vápence, slieňovce a pieskovce, vo vyššej kriede skrasovatenie starších vápencov, dokonca prvé bauxity a uhlie

Príbrežný vápenec preplnený zvláštnymi lastúrnikmi Hippurites, vrchná krieda (Sümeğ, Bakony)

Nález Hungarosaura z vrchnej kriedy v bývalom bauxitovom lome v Iharkúte (Bakony)

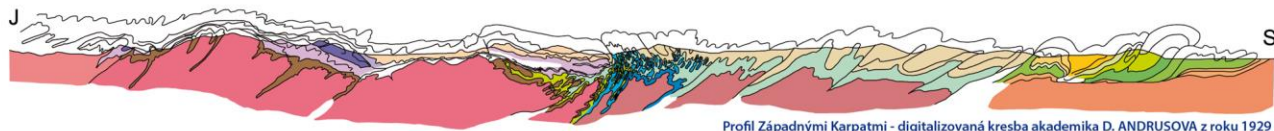

Severné stredohorie Bükk

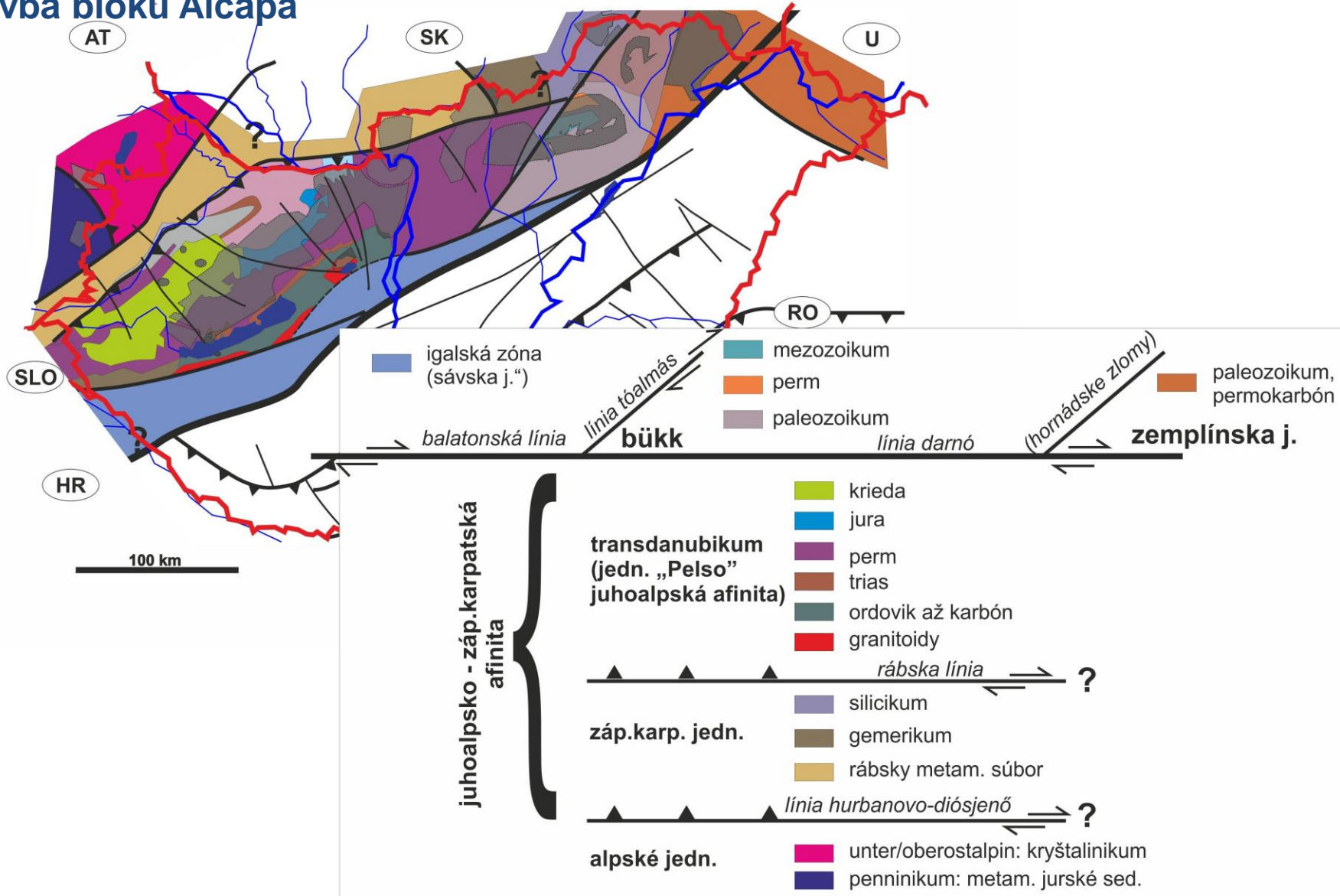
v povrchovom pokračovaní "igalského pásma" alebo "sávskej jednotky" podložia; najstaršie členy (ordovik - karbón) v pohoríčkach Uppony a Szendrő na S, resp. SV od Bükku, silne prevrásnený a premenený, prevažne triasový vápencový sled s triasovými aj jurskými vulkanitmi

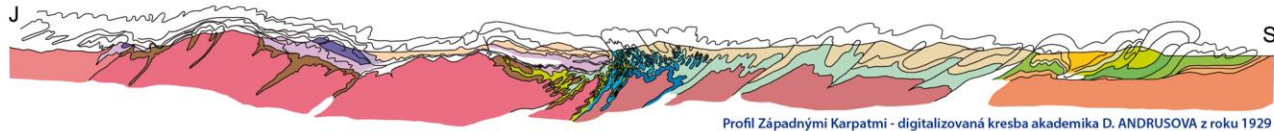

Bélapátfalva - pohľad na masív Bükku zo severu s opátstvom, v pozadí rekultivovaný bývalý vápencový lom

Stavba bloku Alcapa

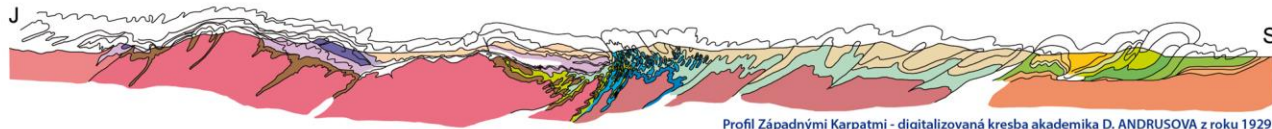

Severné stredohorie - Bükk

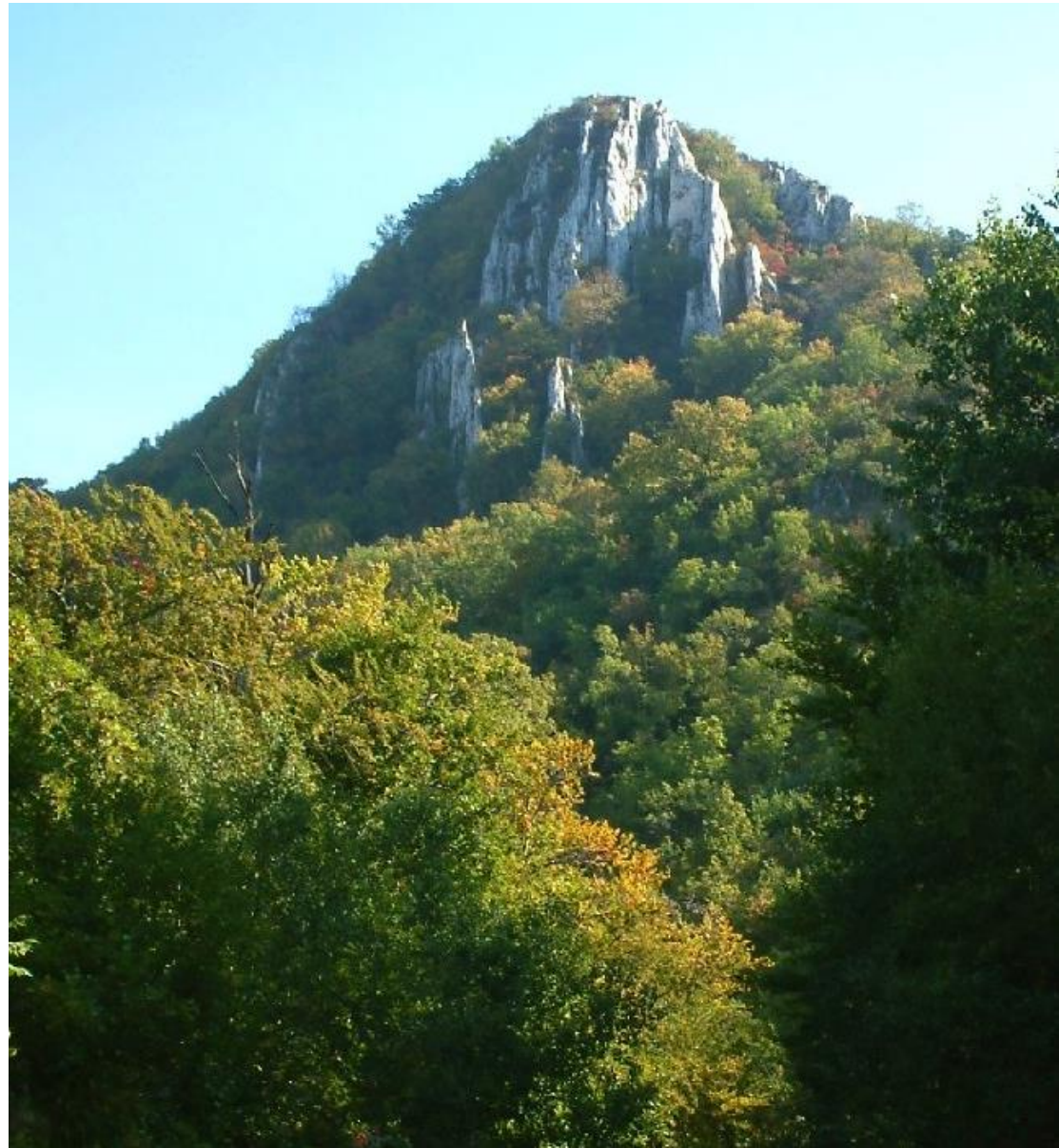

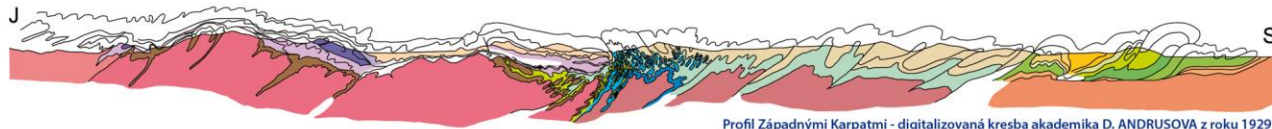
Permský koralový vápenec zo severného Bükku - podobné vápence sú typické v Južných Alpách

Severné stredohorie - Bükk

Bél-kő: impozantný skalný
útvár vo vztýčených
premenených triasových
vápencoch

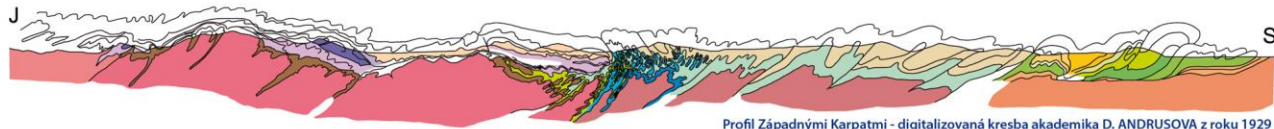

Severné stredohorie - Bükk

Poduškovité ("pillow") lávy jurského veku poukazujúce na vznik na stredoocéánskom chrbte (Szarvaskő)

Severné stredohorie

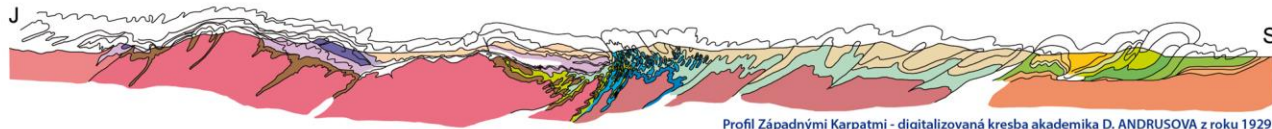
Aggtelecký kras

geologicky tvorí jeden celok so susedným Slovenským krasom, na maďarskom území sú známe aj permské evapority, je viac spodotriasových pieskovcov,

ináč tvorené podobnými triasovými vápencami

Prevrásnené vrchnopermské evapority (anhydrit) v Alsótelekes

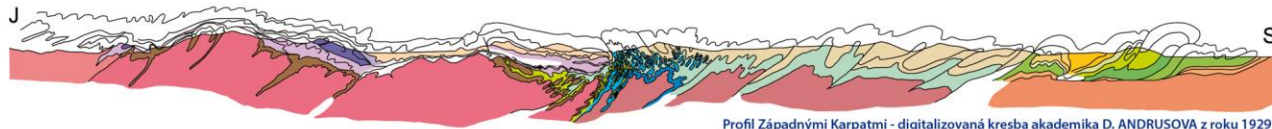

Severné stredohorie - Aggtelecký kras

Vyťažené a zatopené ložisko železných rúd - sideritizovaných stredotriasových vápencov v Rudabányi; miesto náleziska Rudapithec, pre zberateľov minerálov známy hlavne krásnymi minerálmi medi (azurit, malachit)

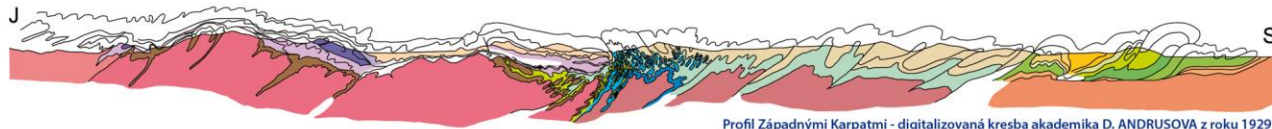

Severné stredohorie - Aggtelecký kras

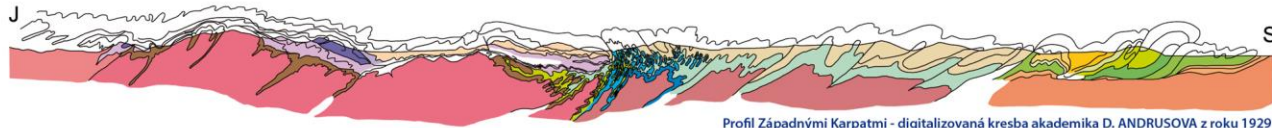
Hlavný vchod do jaskyne Baradla v Aggteleku

Severné stredohorie - Aggtelecký kras

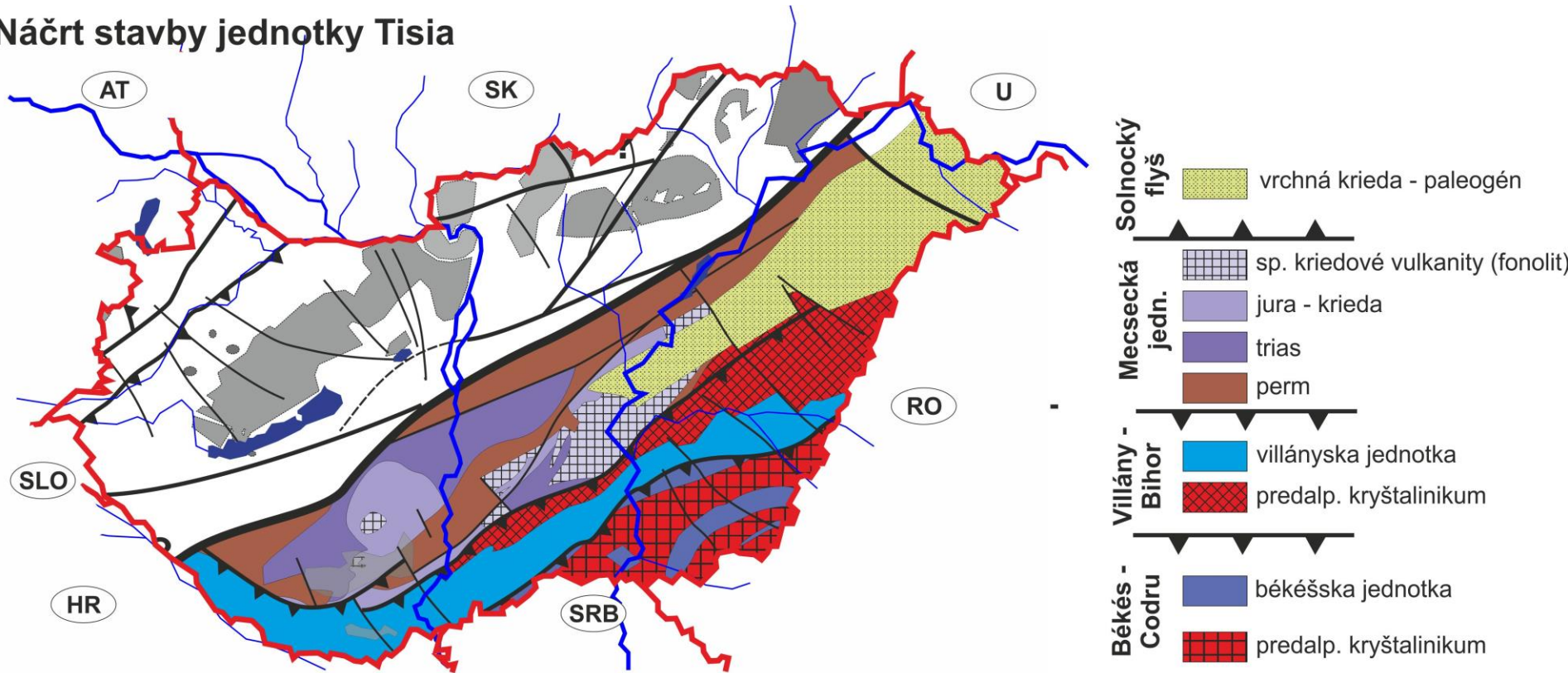

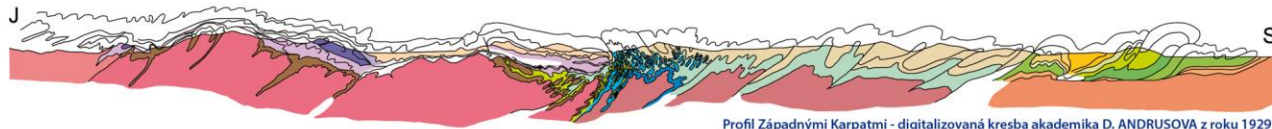
Krasová výzdoba v prístupnenej jaskyni Baradla v Aggteleku

Stavba mikrokontinentu Tisia

Náčrt stavby jednotky Tisia

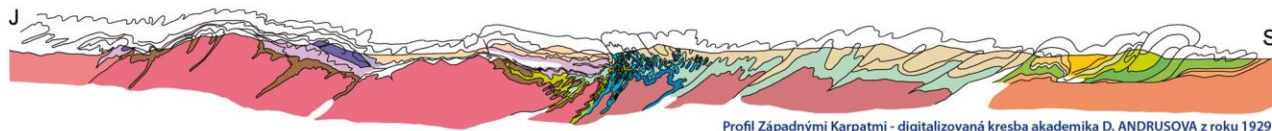

Mecsek

permsko-mezozoický sled, veľmi odlišný od sledov v bloku Alcapa; na povrchu iba v pohorí Mecsek, vo vrtoch dokázané značné rozšírenie ďalej na východ.

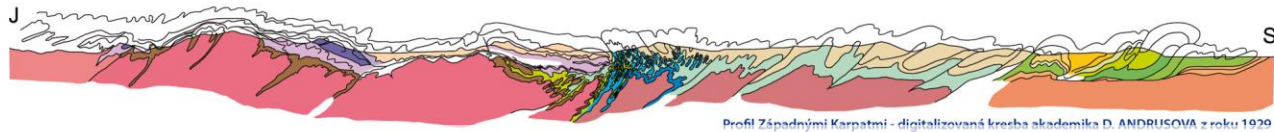
Pécs, Jakab-hegy: skaly permských červených pieskovcov; na ne sa viazali ložiská uránu

Mecsek

Komló: jurské čierne uhlie

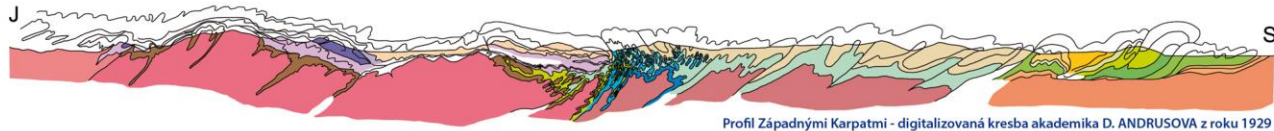

Villány

maličké pohorie napriek blízkosti s odlišným, hlavne jursko-kriedovým sledom ako Mecsek; značné rozšírenie pod povrchom, na povrchu pokračuje v Sedmohradskom Rudohorí v Rumunsku

Jediný povrchový výskyt žúl podložia pri Mórágyi – najstarších hornín jednotky (karbón – 360 Ma)

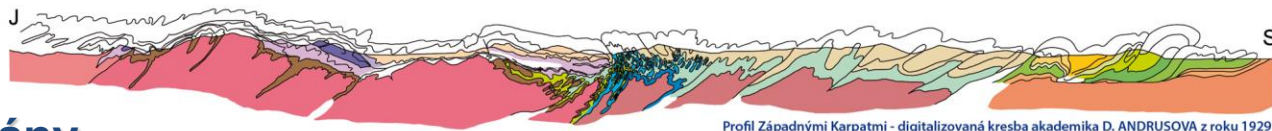

Villány

maličké pohorie napriek blízkosti s odlišným, hlavne jursko-kriedovým sledom ako Mecsek; značné rozšírenie pod povrchom, na povrchu pokračuje v Sedmohradskom Rudohorí v Rumunsku

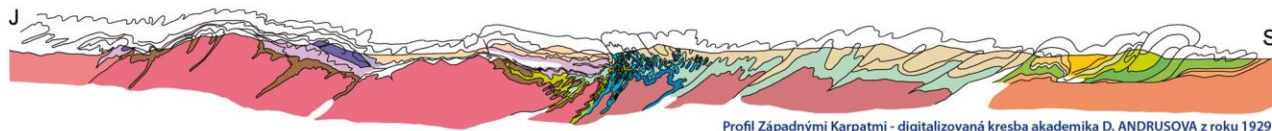
Hora Szársomlyó, úpätiach viniče - oblasť je slávna svojimi vynikajúcimi vínami

Villány

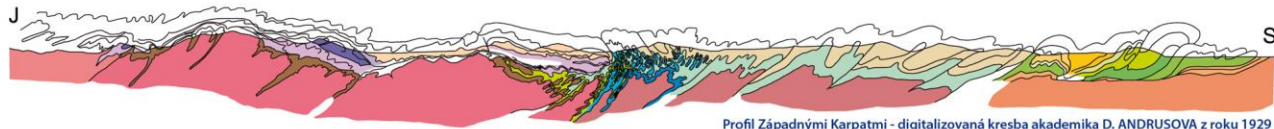
Kriedový amonitový vápenec z Villányškeho pohoríčka

Villány

Originálny spôsob rekultivácie starého lomu: výstava sôch pod šírím nebom na hore Szársomlyó

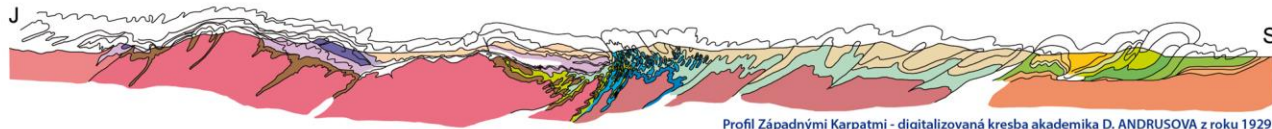

Kenozoikum paleogén

V stredohorskej jednotke pokračuje plytkovodný až suchozemský vývoj s veľmi významnými ložiskami hnedého uhlia a bauxitu; tzv. "budínska panva" - centrum panvy sa posúva postupne na SV

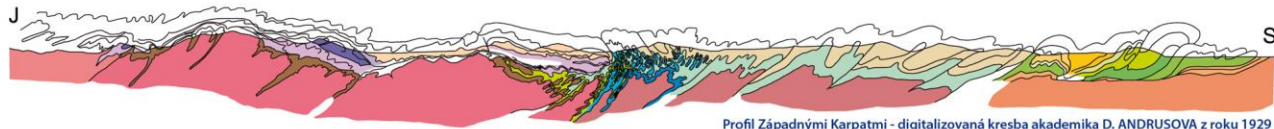
Opustený eocénny bauxitový lom v Gánte (poh. Vértes) - dnes geologický náučný chodník

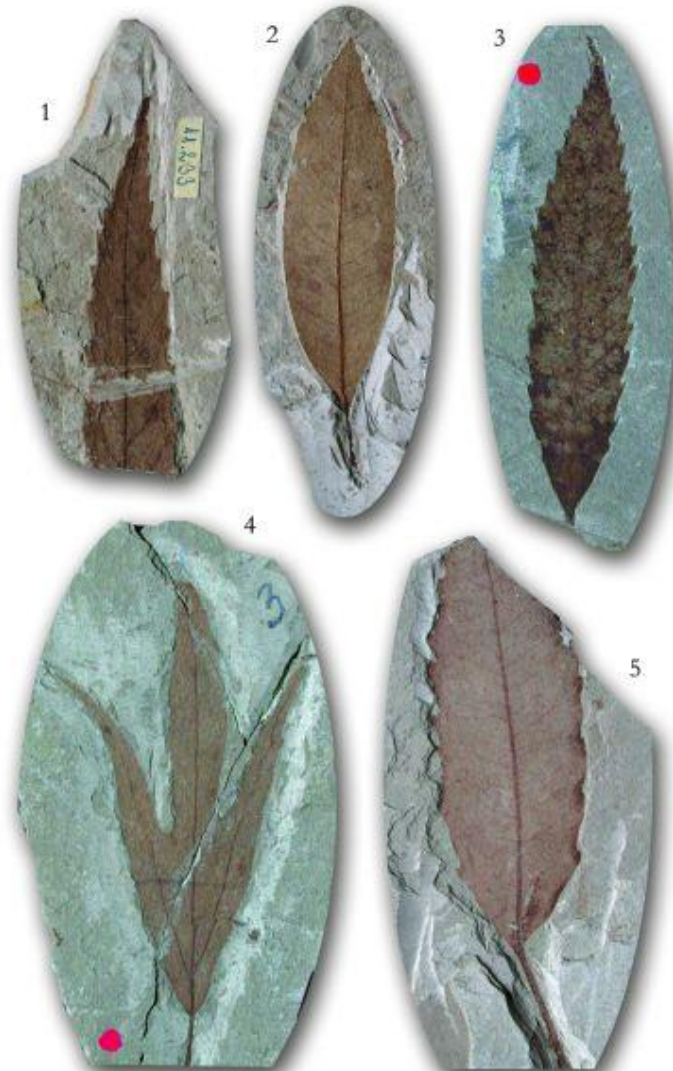
Kenozoikum - paleogén

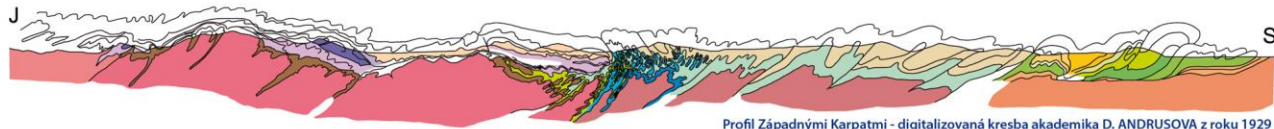
"Mince Sv. Ladislava" - numulity (fosílie veľkých jednobunkových organizmov) v príbrežných eocénnych vápencoch

Kenozoický vývoj - paleogén

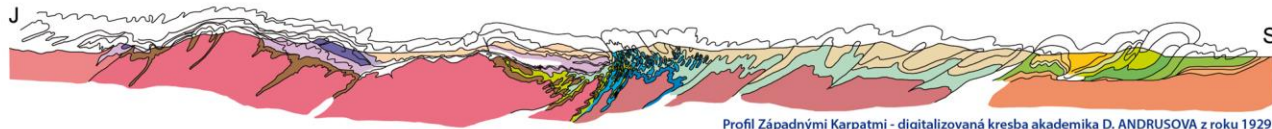
Olačok ryby a listov z oligocénnych birdlíc z Egeru

Kenozoikum - spodný miocén

Ipolytarnóc - unikánte nálezisko na slovensko-maďarskej hranici na území Novohrad–Nógrádskeho Geoparku; pred 23 Ma v spodnom miocéne žeravý popol po výbuchu rýolitovej sopky doslova vypálil blato okolo jazierka so stopami zvierat, ktoré tam chodili piť.

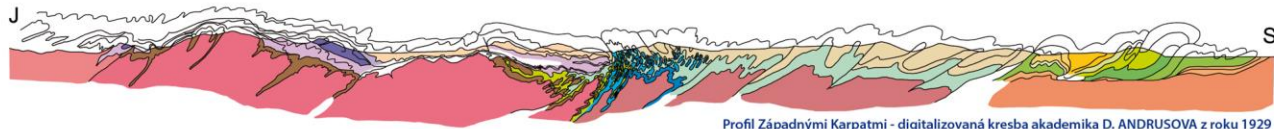

Kenozoikum - spodný miocén

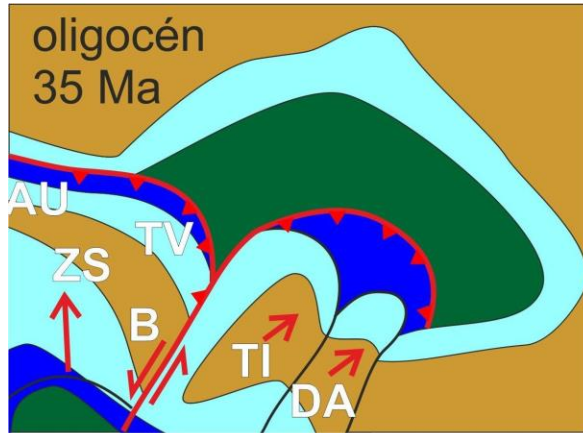

Ipolytarnóc – žraločie zuby a stopy medveďa

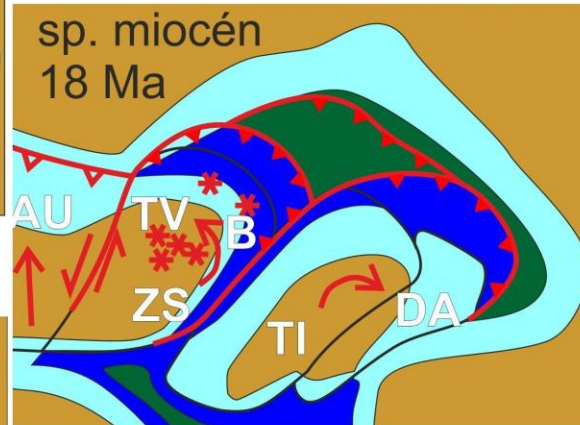

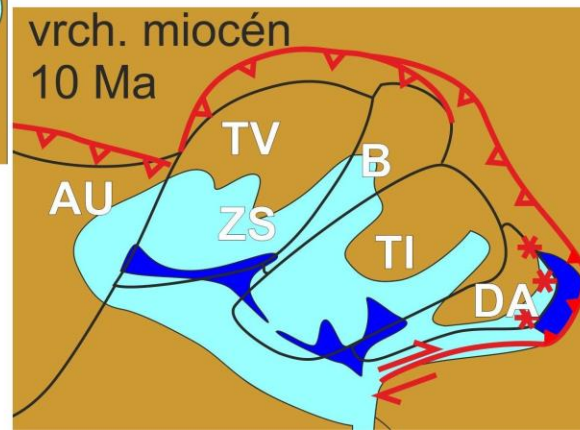
koniec
paleogénu –
adriatický
mikrokontinent
sa „dorazí“ k
okraju Európy

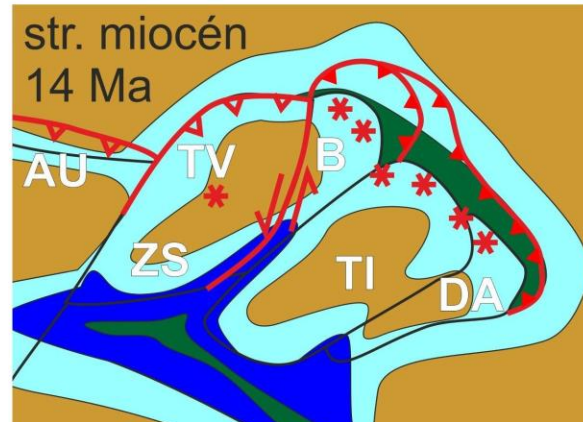
začiatok miocénu
– narastajúce
napätie; Tisia sa
zrazí s Daciou
smerom na V

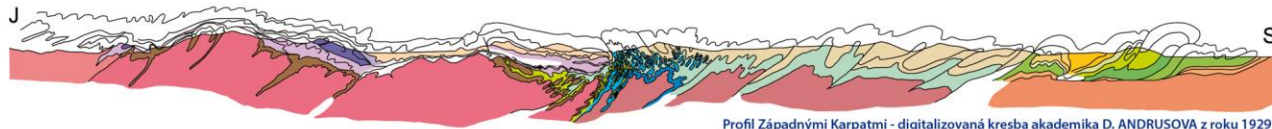

rozlámaný
mikrokontinent
Alcapa a neskôr
aj Tisza-Dacia sa
dosunú na ich
dnešné miesto

blok Alcapa
začína unikať pre
tlakom na V a
„konzumuje“
pred sebou
oceánsku kôru,
pred čelom má
zónu
podsúvania,
zrazí sa s Tisza-
Daciou

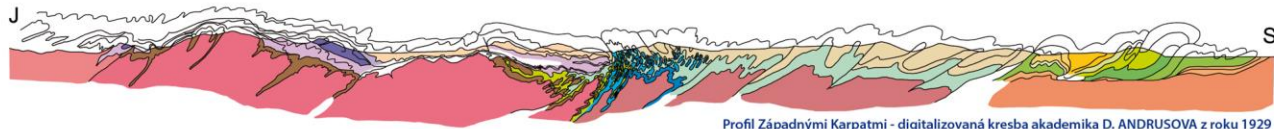

Kenozoický vývoj stredný miocén

Na povrchu zvyčajne plytkovodné, v priekopách
hlbokovodné sedimenty; časté sú aj slojčky uhlia (lignitu)

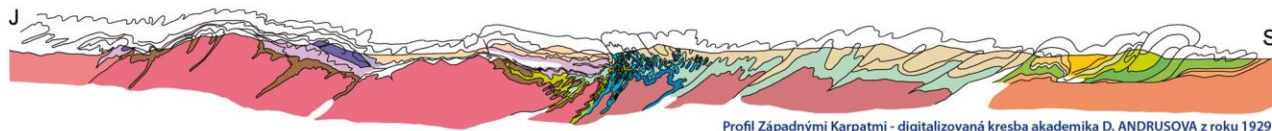
Chránený geologický profil vrchného bádenu v obci Sámsonháza

Kenozoický vývoj - stredný miocén

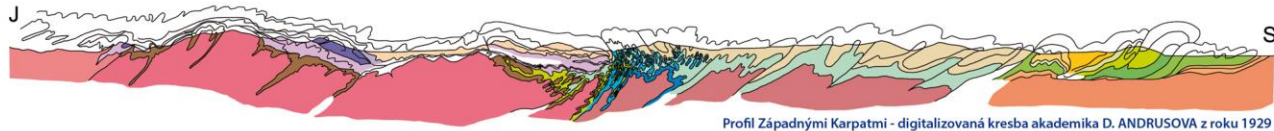
Kameňolom vo Fertőrákos - od rímskych čias tu ťažili pílením tzv. "Leithakalk", vrchnobádenský riasový piesčité vápenec, obľúbený stavebný a dekoračný kameň

Kenozoický vývoj - stredný a vrchný miocén

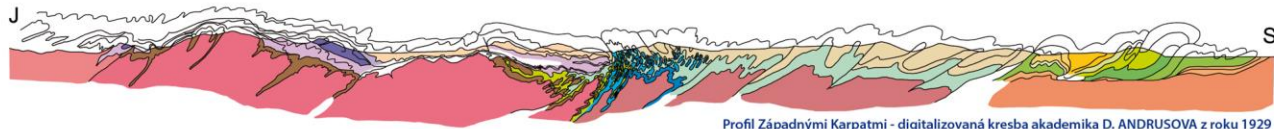
Bralá v sarmátskych piesčitých vápencoch pri Biatorbágy neďaleko Budapešti

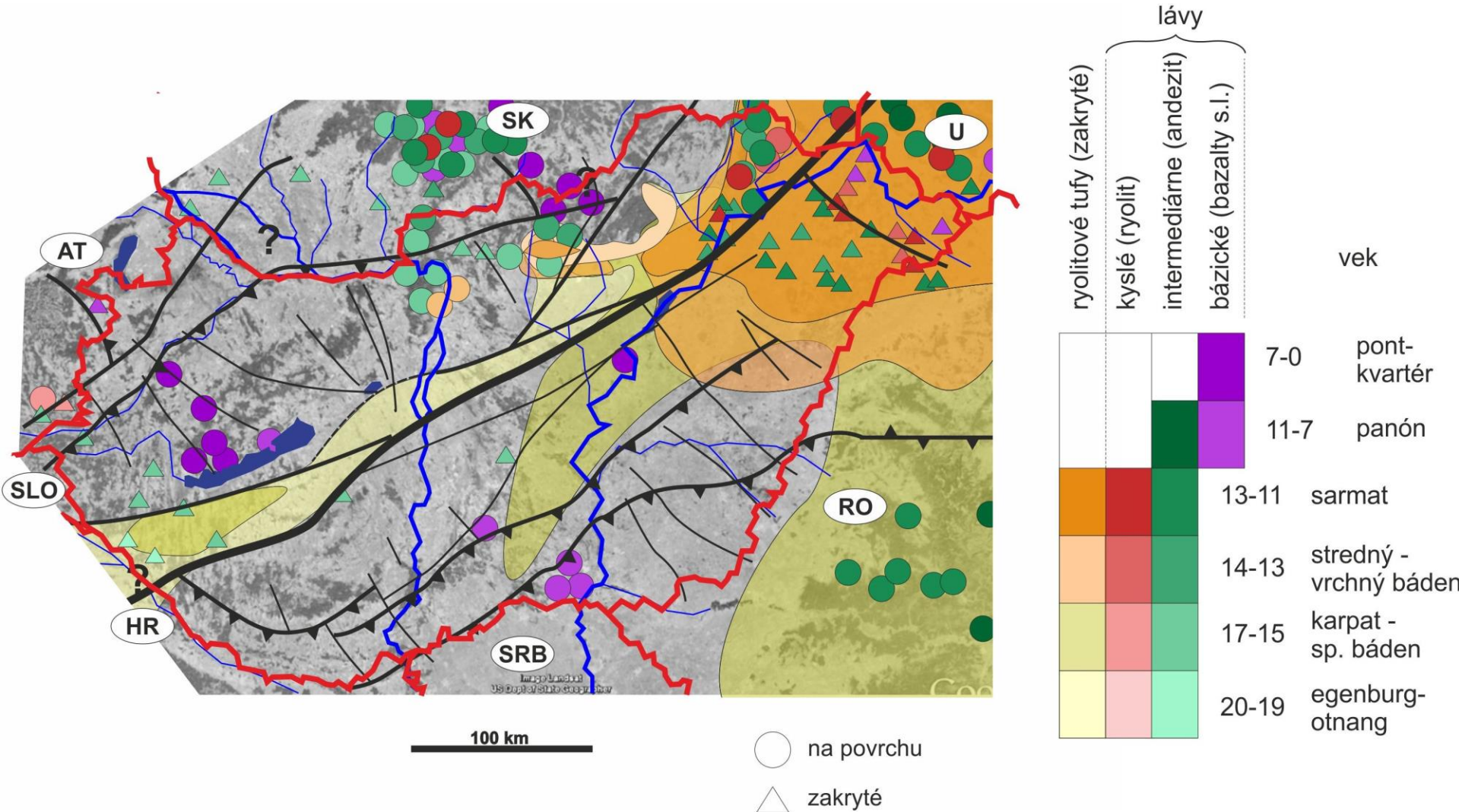
Kenozoický vývoj - stredný a vrchný miocén

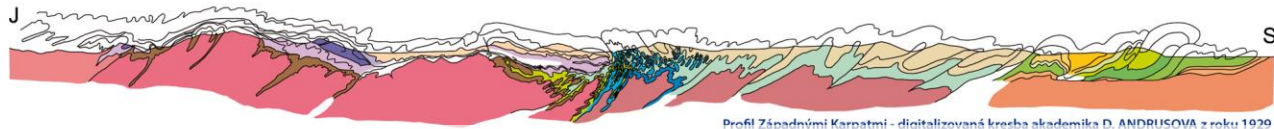

Divoký kaňón "Kőszikla-völgy" v pieskovcoch/pieskoch najvrchnejšieho panónu (Somogyská pahorkatina)

Kenozoický vývoj - mladý (miocén - pliocén) vulkanizmus

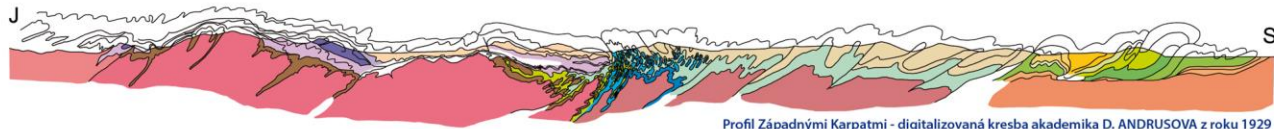

Mladé vulkanity ryolity

Ryolitový vulkanizmus - veľmi výbušná magma, sopka pri činnosti produkuje obrovské množstvá tufov, ktorými pokryje veľké plochy; známe z vrto, na povrchu z Börzsönyu a Mátry, z predpolia Bükku a zo Zemplínskych vrchov

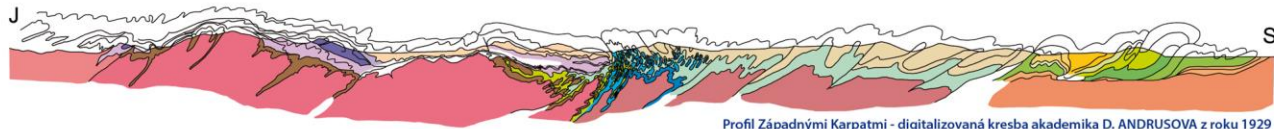
Megyer-hegy (pri Sárospataku, Zemplín) - prekremenené ryolitové tufy, umelo vytvorený reliéf po ťažbe na účely mlynských kameňov

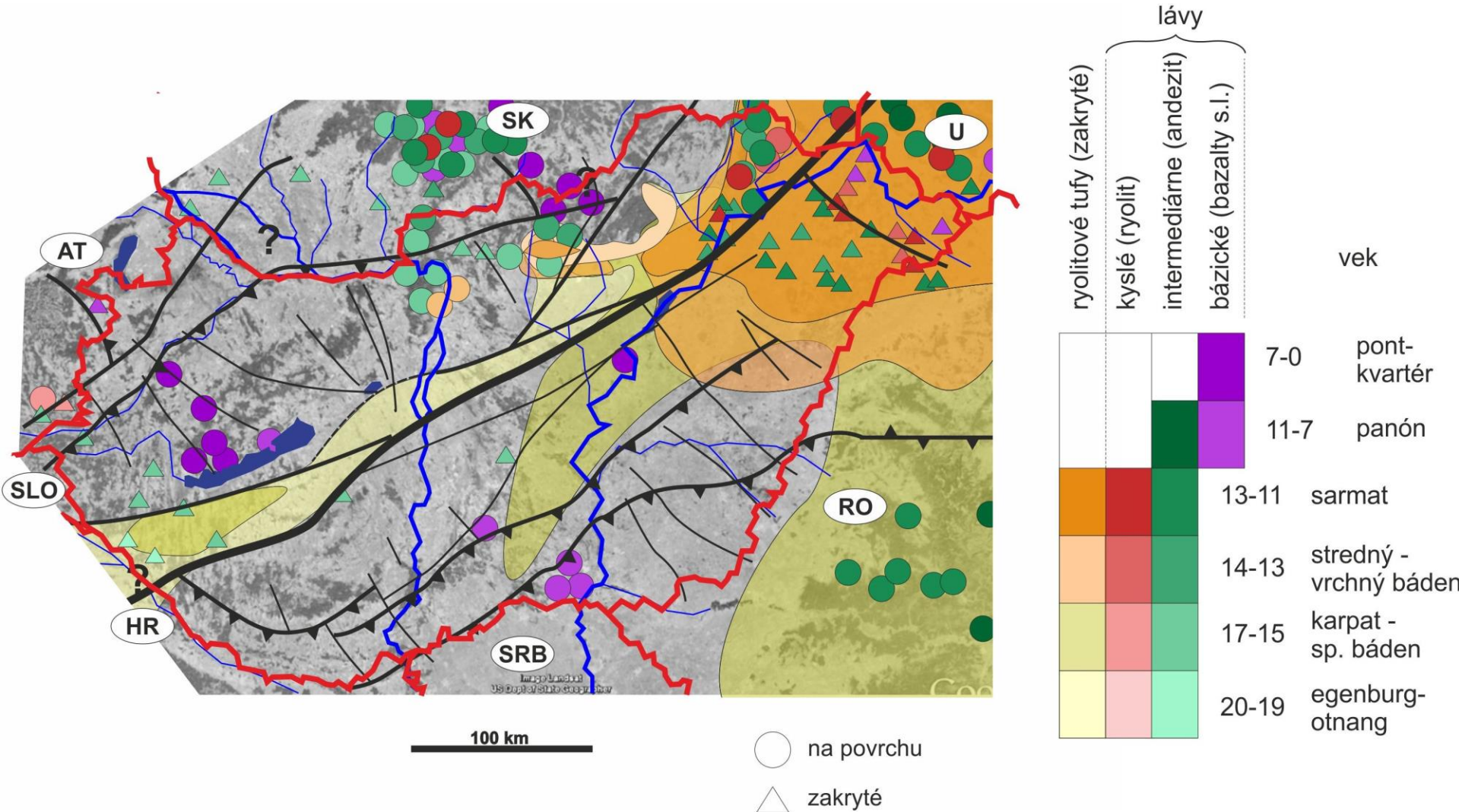
Mladé vulkanity - ryolity

Kazár (poh. Mátra) - mesačná krajina vymodelovaná vodou do mäkkých bielych ryolitových tufov

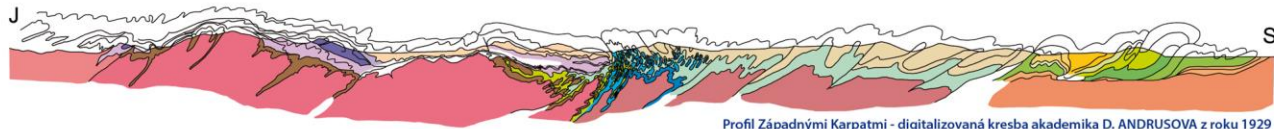
Kenozoický vývoj - mladý (miocén - pliocén) vulkanizmus

ŠTÁTNY GEOLOGICKÝ ÚSTAV DIONÝZA ŠTÚRA

Geológia pre
Slovensko
od roku
1940

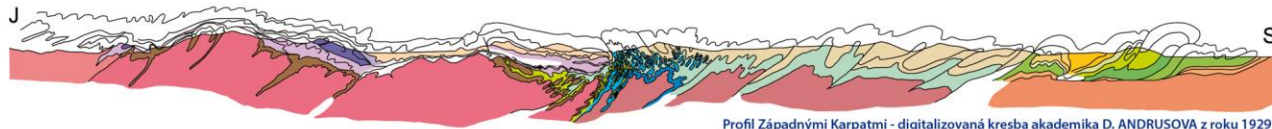

**Mladé
vulkanity
andezity**

Andezitový vulkanizmus sa viaže na procesy podsúvania oceánskej kôry, tvorí - podobne ako aj na Slovensku - jadro všetkých vulkanických pohorí

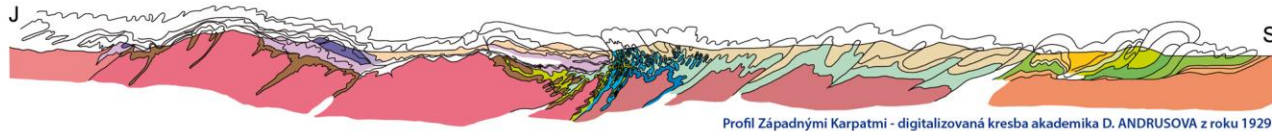
Hrad v Siroku - na parazitickej bočnej sopke masívu Matry

Mladé vulkanity - andezity

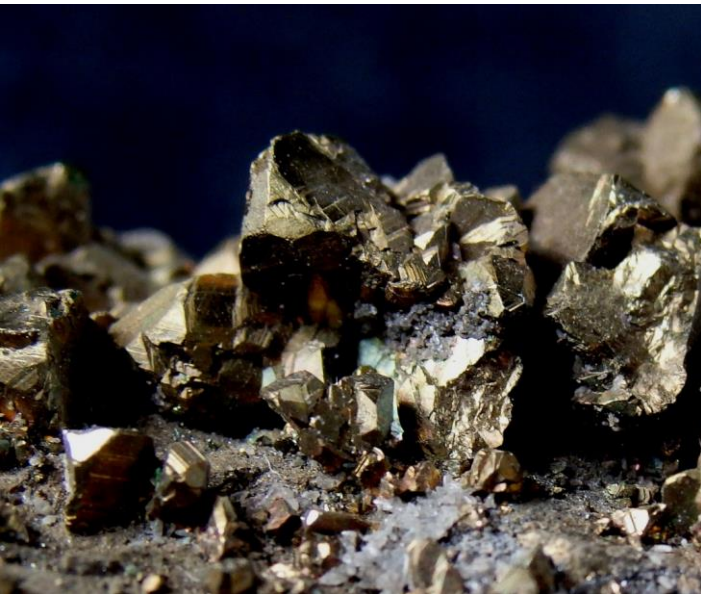

Hrad v Boldogkő - andezitické tufy (Zemplín)

Mladé vulkanity nerastné suroviny viazané na ryolity a andezity

Vulkanizmus bol sprevádzaný významným zrudnením a vznikom iných surovín (napr. zeolit, bentonit, diatomit atď.)
zlato: Nagybörzsöny (Börzsöny), Gyöngyösoroszi (Mátra),
Telkibánya (Zemplín)
meď: Recsk (Mátra)
Pb-Zn: Gyöngyösoroszi, Recsk (Mátra)

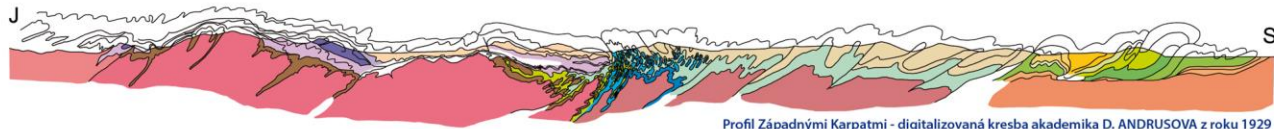
Cu-ruda: chalkopyrit z
Recsku

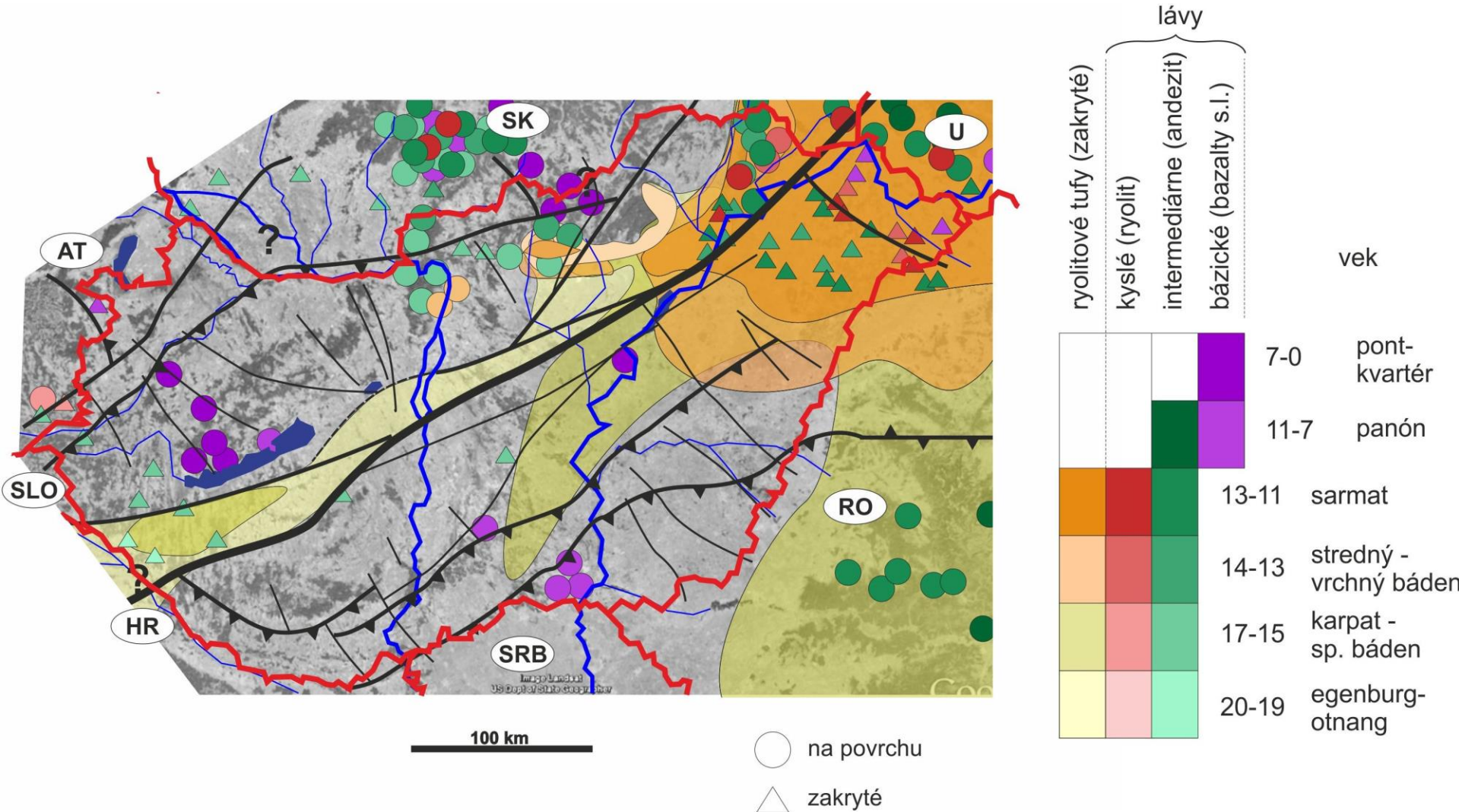
Drahý opál
(Telkibánya, Zemplín)

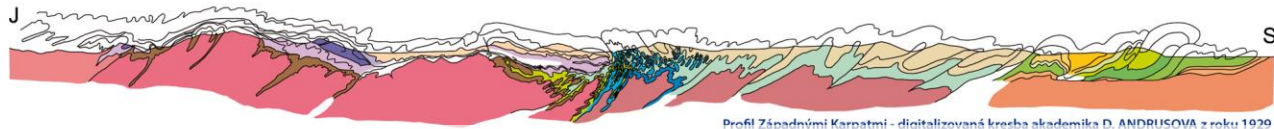

Zeolit (Mád, Zemplín)

Kenozoický vývoj - mladý (miocén - pliocén) vulkanizmus

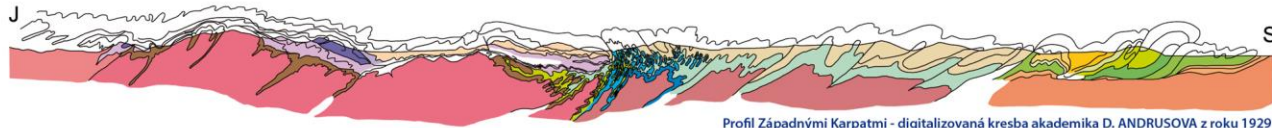

Mladé vulkanity bazalty (čadiče)

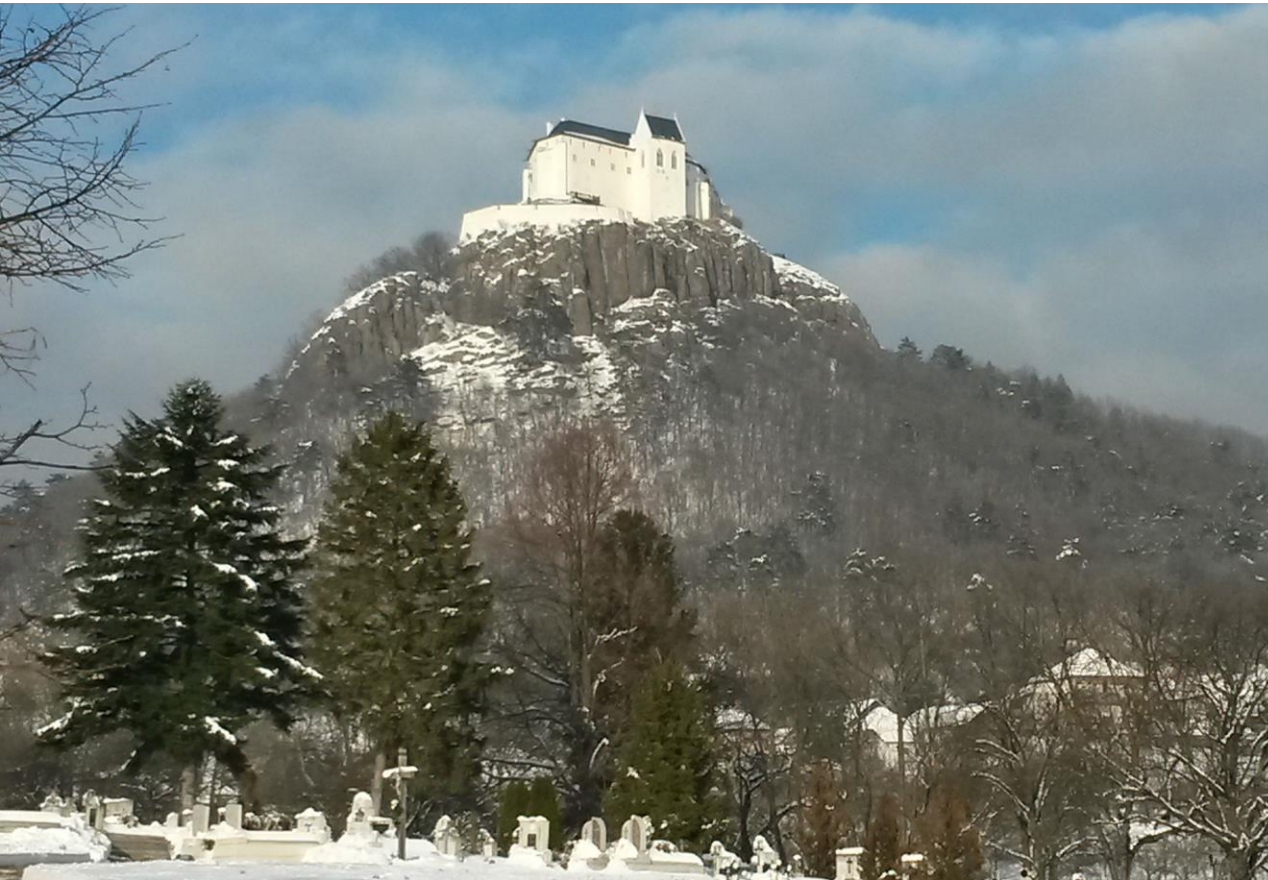
Čadičový vulkanizmus sa vyznačuje „bodovým“ výskytom pri hlbokých puklinách vo finálnej fáze horotvorných procesov; nachádzajú sa na sever od Balatonu a v severnom stredohorí (Zemplín, Novohrad)

Badacsony – azda najimpozantnejšia čadičová sopka pri severnom brehu Balatonu

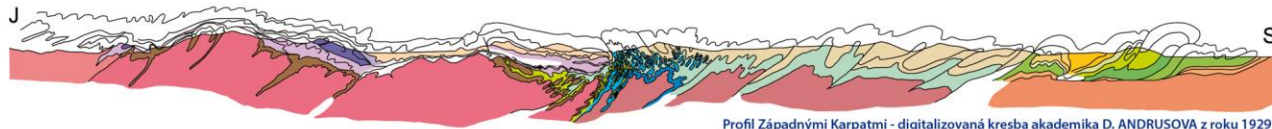

Mladé vulkanity - bazalty (čadiče)

Hrad Füzér (Zemplín) – stĺpcovitá odlučnosť
čadiča

Alginit – hornina vznikajúca v
jazerách z ílov po rozklade
čadiča a rias (Gérce, na SZ od
Balatonu)

Mladé vulkanity bazalty (čadiče)

Posledné prejavy vulkanizmu: vrchnopanónske tufy a gejziry

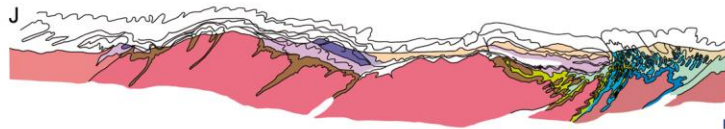

Obydlia pustovníkov vyhlíbené do tufov a pieskov Panónskeho jazera

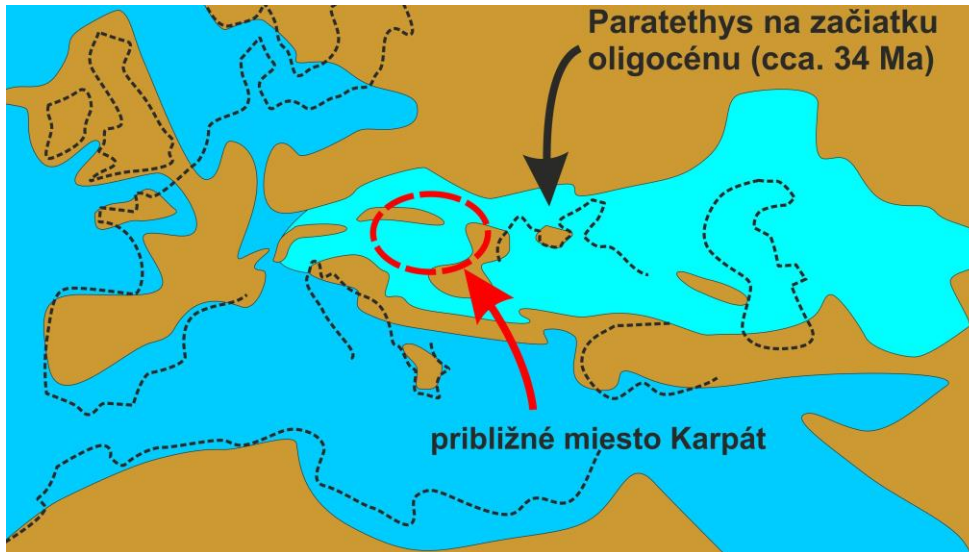

Výhľad z tzv. "Zlatého domu" - vrchu gejzíru

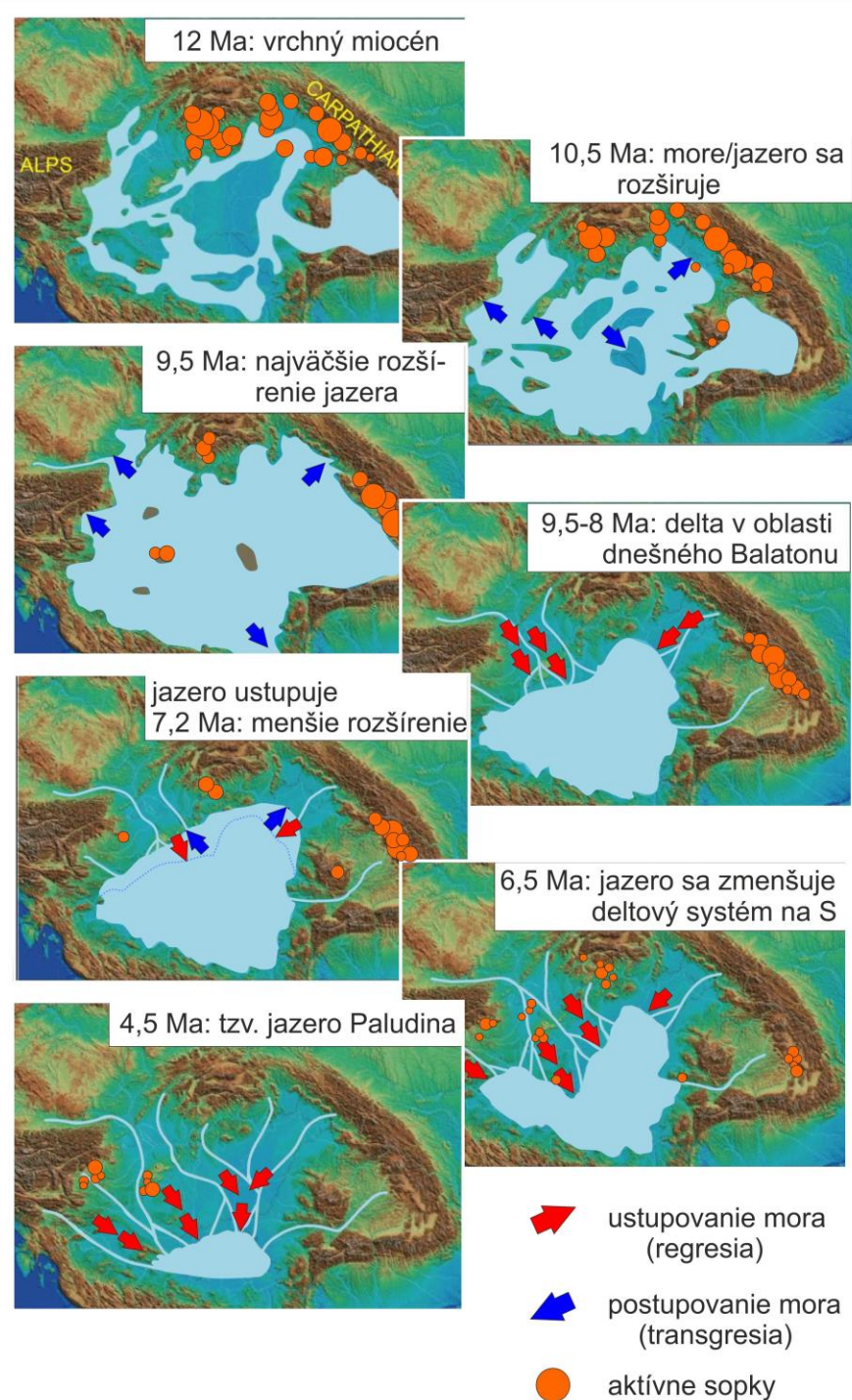
Tihanský polostrov v Balatone

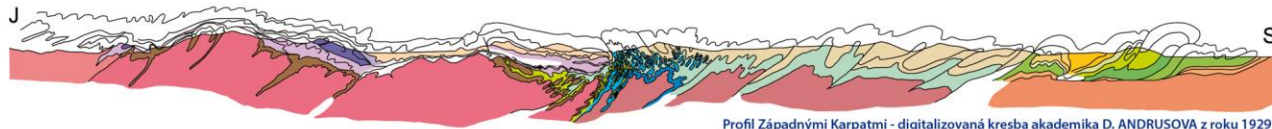

Kenozoický vývoj - vrchný miocén až kvartér

- vyvrásnením a následným výzdvihom alpsko-karpatských horstiev sa od oligocénu od hlavného oceánu odrezala samostatná severná panva – Paratethys
- voda sa stala postupne sladkou
- rieky postupne zapíňali Panónsku panvu od severu smerom na juh, naposledy v okolí najjužnejších častí

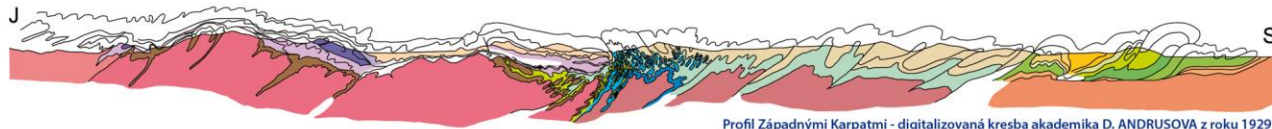

Kenozoický vývoj - kvartér (pleistocén)

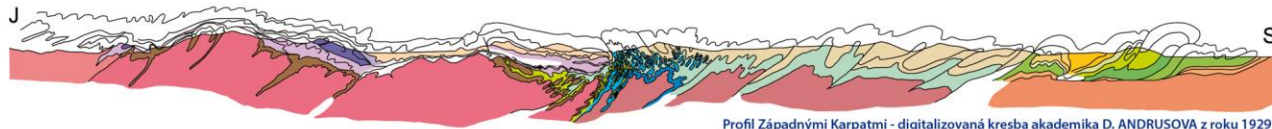
Strmé sprašové steny na brehu Dunaja (Érd) južne od Budapešti

Kenozoický vývoj - kvartér (pleistocén)

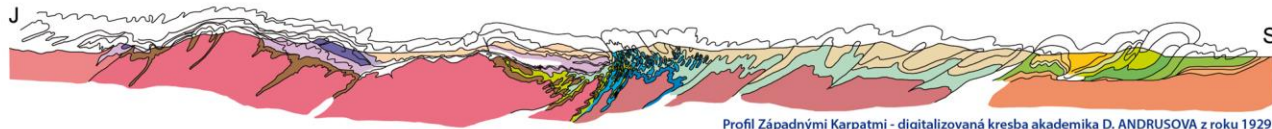
... a keď sa tá stena pohne (Dunaszekcső, 2008)

Kenozoický vývoj - kvartér (pleistocén - holocén)

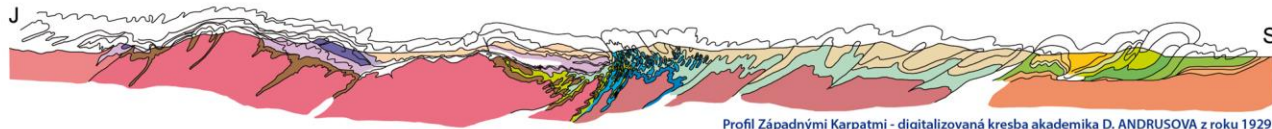
Chránená lokalita ťažby tzv. "poľného vápenca" - vrstvy vyžrážaného vápnitého materiálu v pôde, v minulosti používaného na stavebné účely ako jediný dostupný "kameň" v oblasti (Kiskunság)

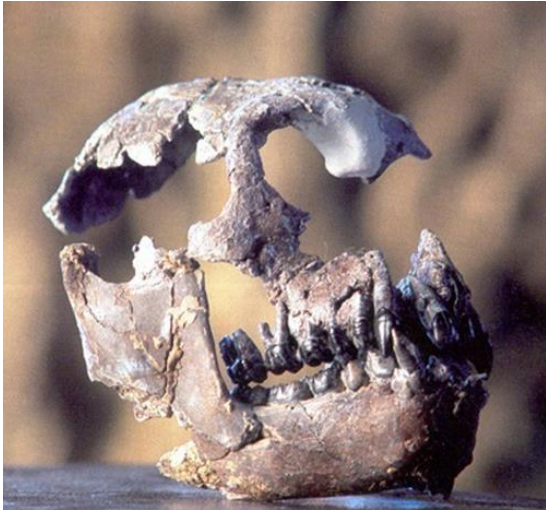
Kenozoický vývoj - kvartér (pleistocén - holocén)

Piesočné duny na Kiskunságu (medzi Dunajom a Tiszou)

Prví predkovia

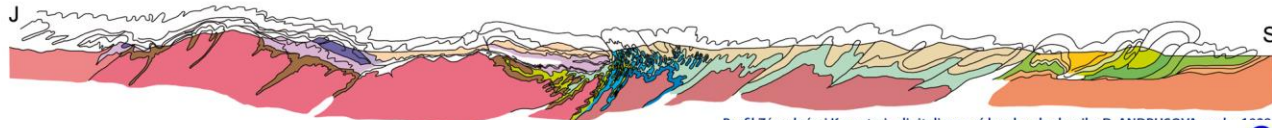
Homo erectus (seu sapiens)
palaeohungaricus a ich
táborisko nájdené vo
Vértesszőlős

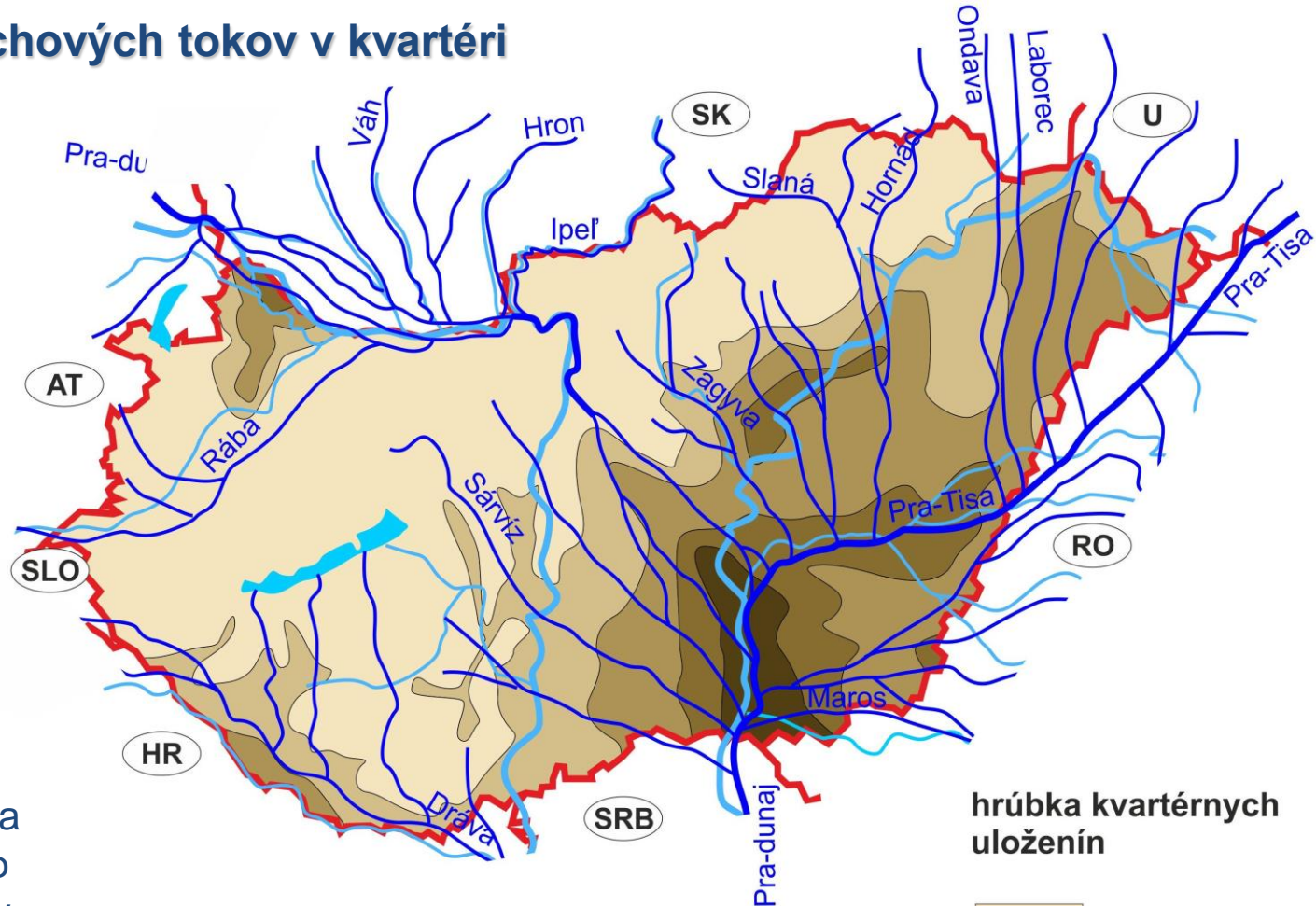
Rudapithecus, nájdený v
Rudabányi

Nástroje kultúry
Szeleta
pomenovanej
podľa jaskyne v
Bükku

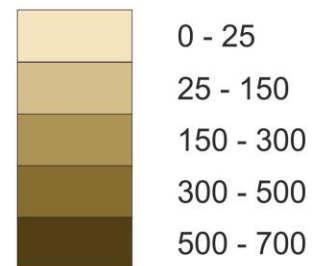

Zmena korýt povrchových tokov v kvartéri

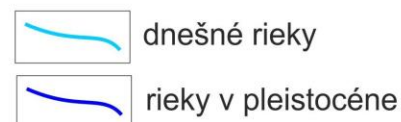

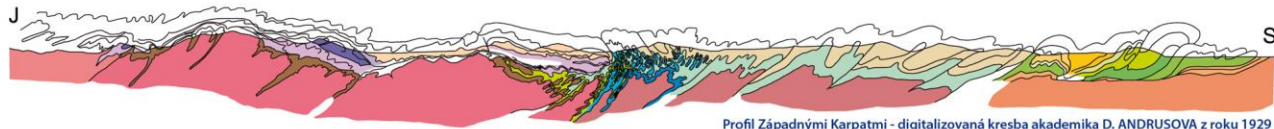
- najväčšia „jama“ v Békéši (a ďalej v Srbsku)
- hlavnou riekou je Tisa
- Dunaj sa rozvetví do vnútropanvovej delty

hrúbka kvartérnych
uloženín

100 km

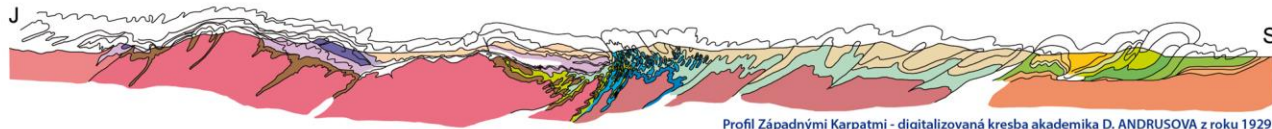

Povrchové toky

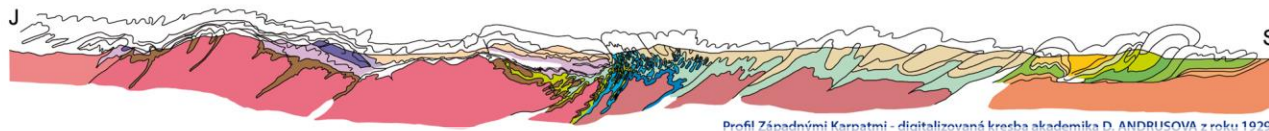
Tisza je dodnes oveľa menej regulovaná ako Dunaj, s množstvom mrtvých ramien

Povrchové toky

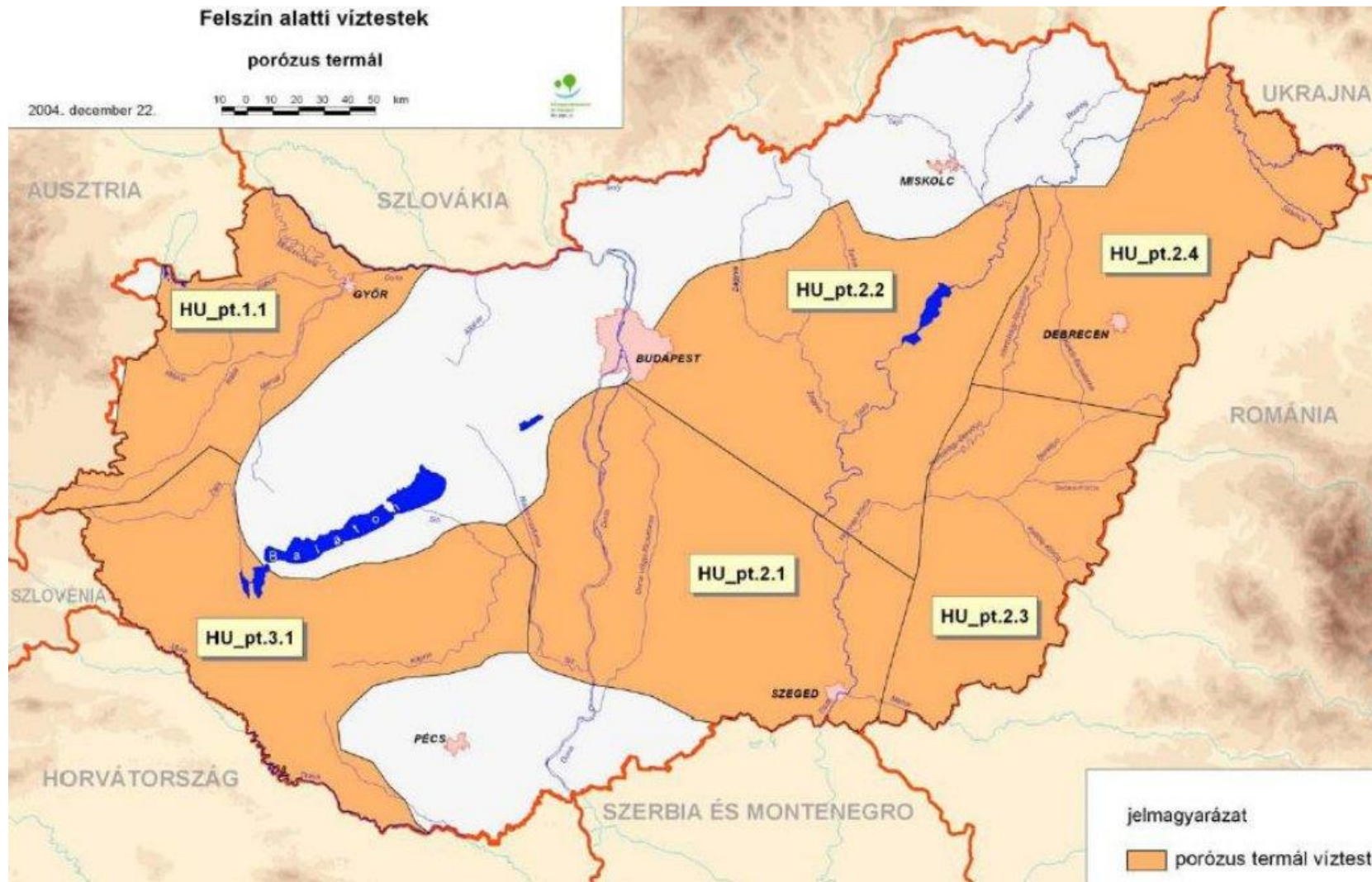
Poroszló (pri umelom jazere na Tisze tzv. "Tisza-tó") - sladkovodné akvárium fauny Tiszy ... a iné atrakcie

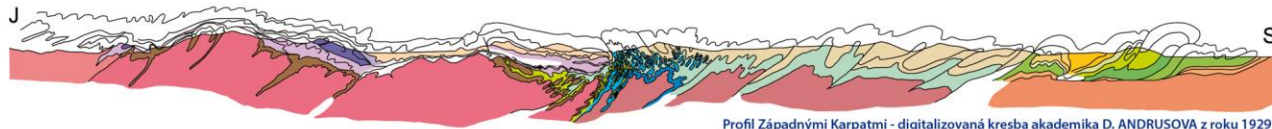

Mladé sedimenty Panónskej panvy sú obrovské zásobárne sladkej (a miestami aj slanšej) vody, ktorá je často zahriata, vo vápencových pohoriach sú bežné aj krasové vody

Podzemné vody

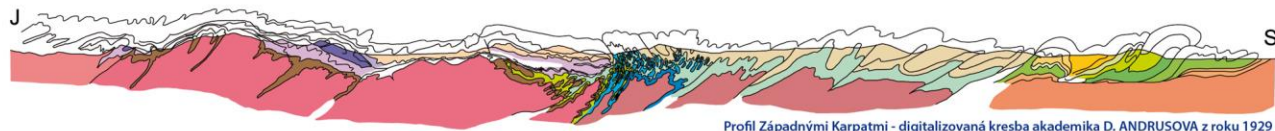

Podzemné vody

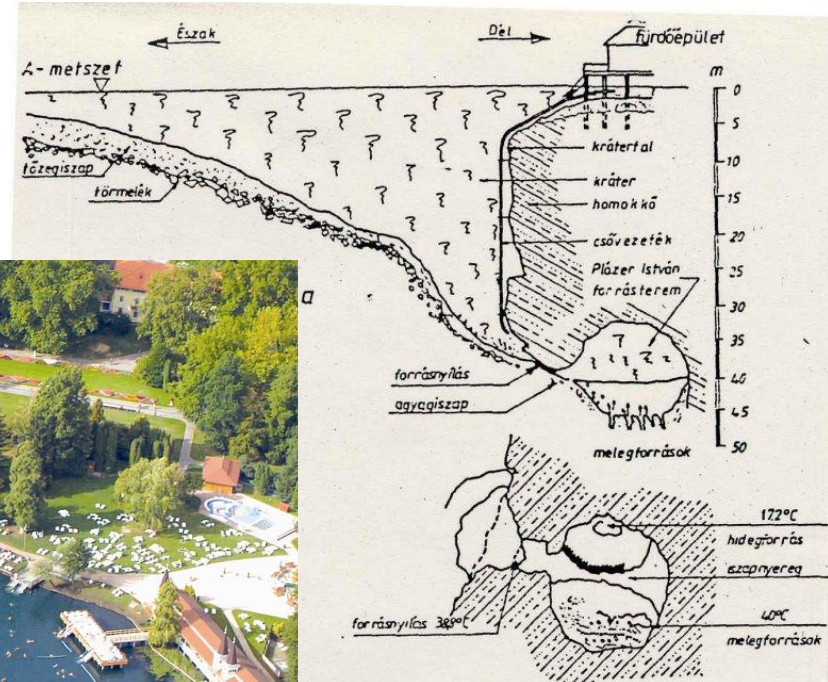
Pod Panónskou panvou je výrazne stenčená kôra, čo spôsobuje, že horúci plášť dokáže lepšie prehrievať podzemné vody - skoro všade by sme sa mohli dovŕtať termálnej vody

Magyarország termál- és gyógyfürdői

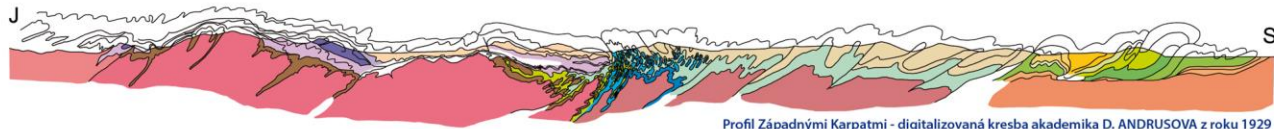

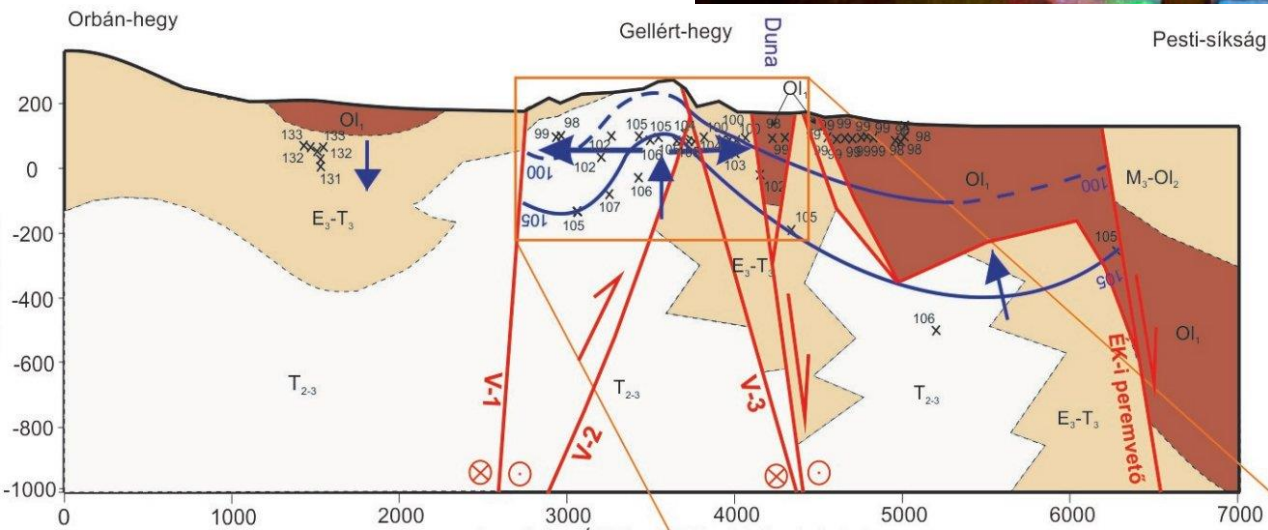
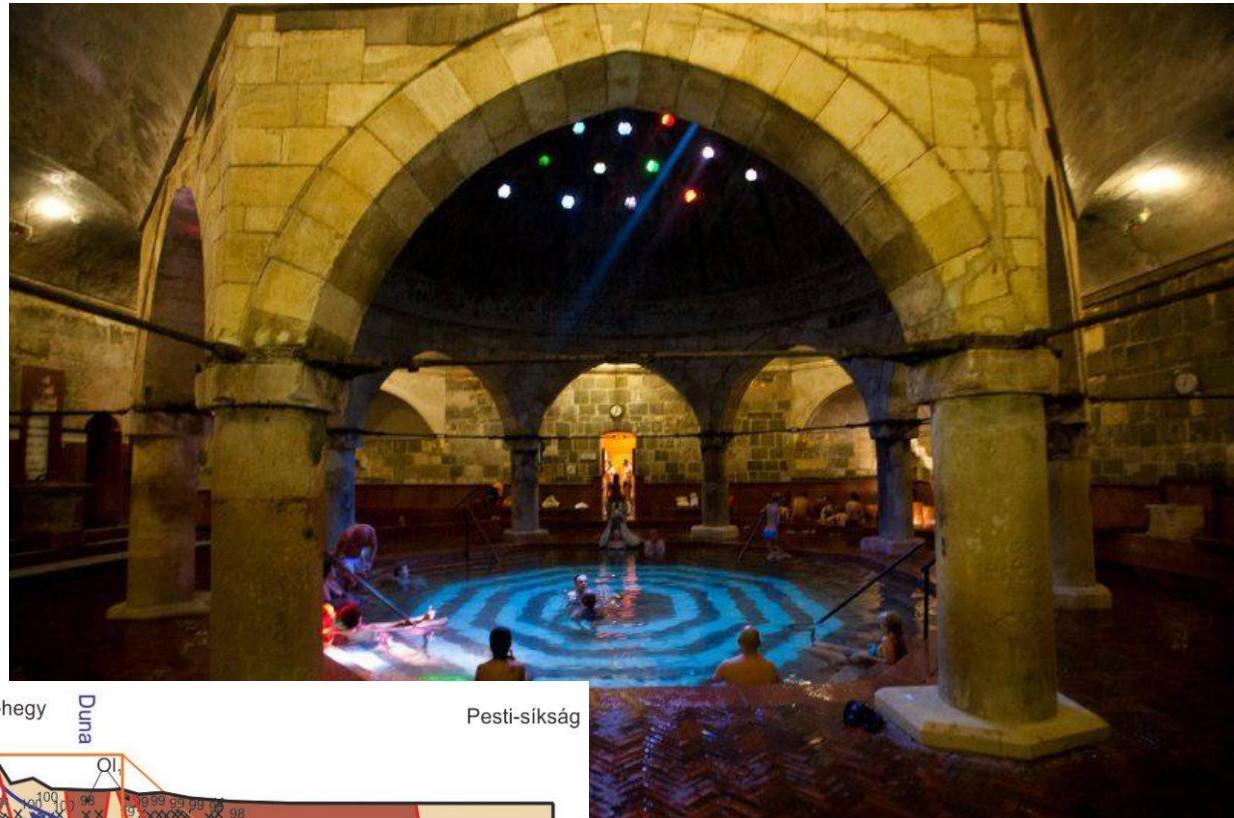
Termálne pramene

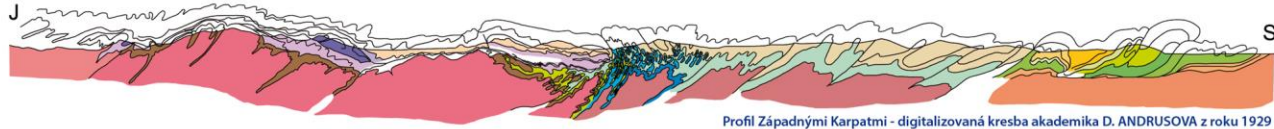

Jazero v Hévízi –
unikátna kombinácia
prepadnutej krasovej
jaskyne (cez 80 m
hĺbka!) a termálneho
prameňa - t.j. zohriate
krasové vody

Termálne pramene - prírodné

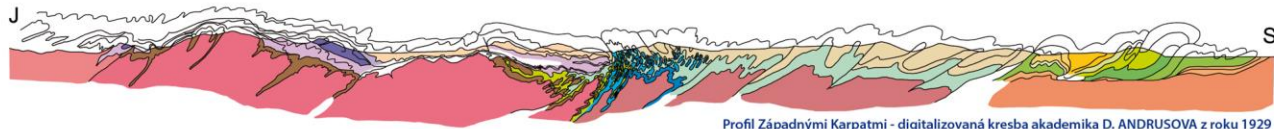

Termálne pramene - umelé

Často termálne vody boli objavené akoby "náhodou" pri hľadaní ropy a plynu

"Maďarské Pamukkale" (Egerszalók) - pôvodne vrt na ropu a plyn v roku 1961 navrtal termálnu vodu (okolo 65-68 °C) bohatu na min. látky (Ca, Mg), ktorá sa vyzráža vo forme schodov a na ktorej sú založené aj kúpele

Ďakujem za pozornosť

